

Ціна: 50 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

У НІ ВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК XVIII

ЧЕРВЕНЬ — 1967 — JUNE

Ч. 209

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Драч І. — Поезії	1.
Риндик С. — Мрійник, оповідання	3
Коваленко Л. — Войнаровський, оповідання	8
Сварог І. — Коли фабула поборює тему	13
Волиняк П. — "Зайдьте в колиску православія"	18
Макаров А. — Дві автокатастрофи	26
Шаповал І. — У пошуках скарбів	30
Рецензії. Дописи. Повідомлення.	

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

У цьому році Канада відзначає століття свого державного існування. Підготова до цього свята почата пару років тому. На нашому фоті: учні із провінції Альберта, запрошені Комісією Століття в програмі подорожею молоді по Канаді в столицю Канади Оттаву під пам'ятником королеві Вікторії на Парламентському Горбі в Оттаві: Д. Онищук — з Торглід, Альберта, С. Раско, П. Юрків — з Радвей, Альберта. Унизу — С. Ріверс, гід Комісії Століття в Оттаві.

УВАГА!

Чергове число "Нових Днів" буде подвійне (за липень і серпень). Маємо намір видати його в кінці липня. Просимо наших читачів урахувати це й не хвилюватися, як довгий час число не прийде до них.

Це число присвятимо століттю Канади.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Волков В., Філадельфія, США	1
Кривуцька А., Детройт, США	1

«НОВІ ДНІ»

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во «Нові Дні», редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

У Канаді: 4.50 дол. канадських на рік,
У США: 5.00 дол. американських на рік;
В Австралії: 3.50 дол. австралійських на рік;
У Франції: 20 франків на рік;
В Англії: 30 шілінгів (без змін);
В усіх інших країнах Європи: 4.50 дол. ам.
У Венецуелі: 4.50 дол. канадських;
Усі інші країни Південної Америки: 3.00 дол.
канадських.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
South Australia

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI
187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Скрипник Ганна, Дундас, Канада	10.00
Н. Н., Торонто, Канада (передплата для тих, що заплатити не можуть)	5.00
Гончарук В., Кіченер, Канада	2.00
Педенко Віктор, Торонто, Канада	1.50
Роїк Ол., Саскатун, Канада	1.00
Кривуша В., Торонто, Канада	1.00
Кузьменко Раїса, Торонто, Канада	0.50

Сердечне спасибі всім за допомогу! РЕД.

ЗАНАДТО МАЛЕ ЛИСТЯ

Одна оглядна туристка запитала каліфорнійського фармера:

— Скажіть, що це за дерево?

— Фі́гове.

— Фі́гове? Не може бути!

— Запевняю вас, пані, що фі́гове. А чому сумніваєтесь у цьому?

— Бо його листя замале на.... на райський одяг...

ПОЯСНИЛА

— Чому ти така красива й така дурна?

— Красива тому, щоб ти мене полюбив, а дурна — що я полюбила тебе.

ДЕ КРАЩЕ

Одного вечора в присутності Марка Твейна точилася розмова про загробне життя, про пекло.

— Якої ви думки, Твейне? Куди б ви вважали за краще потрапити — до раю чи до пекла? — запитала його елегантна дама.

— Ваше питання мене спонтанно винесло, — відповів Марк Твейн. — Я, може, віддав би перевагу раєві — заради клімату. А взагалі мені, мабуть, краще було б у пеклі... Заради компанії...

Високоякісні умеблювання ідалень, спалень та сальонів, радіоприймачі, гай-фай-стеріо, піяніна, акордеони, килими, хідники (доріжки), лямпи, холодильні, електричні та газові печі, пилососи та інші речі хатнього вжитку найкраще купите в

ALPHA FURNITURE Co. Ltd.

735 Queen Street West, Toronto 3, Ontario

Telephone: EM 3-9637

"Альфа" пропонує Вам не лише добру якість речей, а ще й добру культурну обслугу і пораду.

Купуючи в "Альфі", маєте певність, що частини Ваших грошей, витрачених на хатнє устаткування, власники крамниці повернуть на розбудову на-

Іван ДРАЧ

ОСКАРЖЕННЯ ІВАНА ГОНТИ

...Вони ж його насамперед барзо привітали,
Через сім днів з його кожу по пояс здирали,
І голову облутили, сіллю насолили,
Потім йому як чесному назад положили...

Історична пісня

Многосте світу, тяжка і буденна,
Односте світу, метка й навіжена,
Дикосте світу, вертка й монотонна,
Лагодо світу з Божого лона!

Кинув на тебе я клич Святославів,
Вийшов на ви, заки супрязь з добою
Вийшовна ви, заки супрязь з добою
Десь в бойовищі двобою з собою.

Ненасить долі впокорилася мулом,
Та проростає майбутнє в минулім,
Вишаблює з піхов коріння цупкіші —
З лона непам'яті в паходь тиші.

Дню мій стоболісний, дню черногрекий,
Навзір — правдивий, від правди — далекий,
Буйний, громожкий, підступний, солодкий,
Предовгий — для марень, для дій — закороткий.

Нам би зажити слави з тобою,
Тільки з тобою в тяжкому двобою,
Нам би з тобою козирувати
Над людські грati і царські гармати.
Та тільки бджілка сіла на шаблю,
Й занести шаблю вже не потраплю...

СИЗИЙ ПТАХ ІЗ ГНІЗДОВ'Я КУРБАСА

Незабутній пам'яті народного артиста СРСР
Дмитра Мілютенка

1 Так, це Ви всюди поруч і досі —
М'яким явором, твердим каменем, павіттю,
Щебетом, пошумом, спекою, димом,
Ясністю і невдоволенням зболеним,
Вищанням дитячим, метеликом тихим,
Канупером і узгір'ями, кременем —
Земля Вам пером, мій дивний друже!
Безсмертя — людська облуда правічна.
Лжа його пишно випещує, влещує.
Ясна твердорука смерть погірдно
І на крин його брати не хоче...

2 Ваше чисте чоло, ваша лагідна лисина
З добірними краплями чоловічого поту,
З диким плетивом вен насподі —
— Так, це Ви, всюди поруч і досі —

М'яким явором, твердим каменем, павіттю.
Завжди хотілось живому Вам
Руку смагляву поцілувати.
Мертвому птахові рук цілувати не буду —
Смерть на смак мені відворотна.
Завжди хотілось живому Вам
Руку смагляву поцілувати і стишитись.

3 Сизий мій друже з гніздов'я Курбаса,
Мужчина з напівлегенди, Боже мій,
Якась щиросердна м'якість
Кутала тугу Вашу постать,
І мое задубіле хижакство
Ніжністю тону роззброювала —
Чи Ви по росі все життя ходили
Босим, з закасаними холощами,
Стояли Ви тихо і незворушно у гідності —
Ластівки могли гнізда на Вас ліпити.
Безсмертя — яка це одвічна людська облуда.

4 Сиділи ми вдвох на грабових латах,
Говорили задумливо про Ренана,
І випало ластів'я з гнізда на долівку,
Прямо на гальські святі сентенції,
І Ви тихо взяли його на долоню,
Притримуючи крильця великим пальцем,
І пішли собі мурмочучи по драбину...
Життя ластів'ям Вас ніколи не пестило,
Не носило отак на теплій долоні,
І в лагідних лініях Вашого профілю
Владарювала лінія соколиного носа.

5 Коли я з гальорки на Вас дивився,
На мудрого блазня з «Короля Ліра»,
І Крушельницький вмирав надсадно
У затаєній тиші глядацькій,
Я думав про вічну блазенську природу,
Що не втрачає шекспірівської амплітуди
І нашу добу до надриву розгойдує.
Так, це Ви, всюди поруч
Канупером і узгір'ям, і штурмом веселим,
І такою тягучою пам'яттю —
В пам'яті завжди щось від облуди.

6 Нею ми відкупуємось від мертвих.
Додивляється голуб сни Ваші недоснилі
На затишній павіті дуба в осонні,
І горда дзвіниця Лаври видзвонює
Години годин над Вашим спустілім
помешканням.
Сьогодні зустрів біля моря мужчину,
Що вкрав Ваші плечі сутулі і став він мені
нестерпним.
Я ж хочу взяти душі Вашої золоту крапеліну
І заховати у свій потаємний сховок —
Навіть затяті циніки мовкнуть іржаво,
Коли на стеблині любові краплю оцю
проносиш.

МРІЙНИК

Так я називаю чолову особу цього оповідання. Може було б лучше назвати її романтиком, але "романтик" — чуже і трохи розтріпане слово. Прізвища цього мрійника не подаю. Раз тому, що не маю права виставляти на публіку своїх близніх, а друге, ніяк не можу пригадати, як цей мрійник називається. Маю слабу пам'ять, особливо на прізвища. Звичайно, в таких випадках люди придумують собі різні мнемонічні ключі або гачки. І я такий гачок мав, але зараз же забув після того, як придумав його. Пам'ятаю тільки, що це було щось кухонне, якась їжа, та кожного разу, коли пробую пригадати її і перевираю в думці різні витвори нашого кулінарного мистецтва, неминуче натраплюю на гарячі, тільки цо вибрані з печі балабушки з часниковою підливкою до них і зеленою олією з конопляного сімени. І на цій смачній комбінації вичерпується вся моя мнемоніка.

З уваги на все це, мушу дати нашему мрійникові видумане прізвище. Нехай ним буде — "Балабушок", а для повноти додам іще ім'я улюбленого в народі героя — клясичного Сави, отого самого романтика, що про нього співається в пісні:

Хтів би Сава жінку взяти,
Та не знає котру:
Чи Марусю, чи Ганнусю,
Чи Настю, чи Мотрю.

Може слова трохи не ті, що в пісні, але розум той самий.

Вийшло нам — "Сава Балабушок". Наше знайомство з ним сталося на морі, під час переїзду з Німеччини до Америки, на рахунок колишнього IPO. Тоді можна було дати нашему Саві років сорок п'ять із гаком, а може й трохи більше. У кожному разі це був бадьорий чоловік. Багато оповідав про землю, куди нас перевозили. Може дещо й фантазував, але ми з дружиною слухали його з цікавістю.

Не був жонатий. Був іще парубком. Як відомо, парубча секція людського роду ділиться на дві категорії: старі й молоді парубки. Перші ніколи не женяться, а деякі з них кажуть: "Нема дурних — поженились". Другі — нічого не кажуть і женяться. Але між цими основними типами є деякі межитипи, деякі відміни. За приклад такої відміни може йти Сава Балабушок. Він дуже хотів женитися, дарма що мав старопарубоцький вік, і казав нам, що по приїзді до Америки негайно ожениться:

— Годі бурлакувати! Беру першу-ліпшу.

Це були дуже тверді слова. Видко було, що їх попередили довгі і ґрунтовні розважання, а також перевбуті невигоди парубочого животіння. А одного разу на питання, чому досі не оженився, дав таку відповідь:

— Питаєте, чому досі не оженився. Упав жертвою козацької романтики, ось чому! Ще в молодих літах задивився, як наші чорношлічники вихром налітали на каракатих москалів і вирубували їх упень.

НОВІ ДНІ, ЧЕРВЕНЬ, 1967

То була краса! І з того часу я мріяв про відродження козачини на Україні, про відновлення Запорізької Січі і про життя в ній. Ідеалом моїм став гетьман Сагайдачний, що проміняв жінку на тютюн та люльку і співав:

Мені жінка не годиться,
А тютюн та люлька
Козаку в дорозі
Знадобиться.

І моїми улюбленими піснями стали ті, де співалося:

Нащо мені женитися?
Нащо мені братися?
Будуть з мене молодого
Козаки сміятися.

Або

А я козак-сиротина,
Степ ширський — то мій сват,
Спис і шабля — вся родина,
Сивий коник — то мій брат!

Аж ген-ген пізніше я замислився над справою і переконався, що козаччина промінула навіки разом із шаблями та списами, як історична подробиця української субстанції. Переконався і, пожалувавши за марно прогайнованими літами, заспівав зовсім іншої:

Казав мені батько,
Щоб я оженився,
Щоб я свою жінку мав.
Щоб не волочився.

Наша народня пісня має мотиви на всі випадки. На жаль, цю пісню я почув уперше в німецькому таборі пані добродійки Унрри. Це було тоді, коли треба було думати про Америку, а не про жінку. Слава Богу, за кілька днів американська мрія стане дійсністю, а тоді Сава Балабушок крикне:

“Дівчата і вдовички! Хто з вас має охоту впасті мені в обійми, гайдя сюди!”

У Нью-Йорку ми розлучились із Савою Балабушком. Побажавши йому щасливого подружнього життя, ми від'їхали в свої сторони.

Після того ми довго не мали жадних відомостей про Саву Балабушка. Тільки часом згадували за нього, але ні я, ні дружина не могли пригадати його прізвища. Дружина казала, що в ньому було щось жіздівське, а я був певен, що якась смакота. І перебираю в думці всякі їжі, поки не натрапляю на балабушки з часником і конопляною олією. Америка золота країна, але дуже багато тратить на тому, що в ній не б'ють олії з конопляного сімени. Скільки ми не шукали, не могли знайти!

Проминуло так цілих десять років, аж одного дня бачу — Сава Балабушка! Іде напроти.

— А, видом видати, сlixом сlixихат! — скрикнув я радісно і кинувся до нього. — А що вас принесло: чи човен, чи весло?

— Та переїхав назавжди сюди. Компанія перевинула мене до своєї філії.

— Слава Богу! — кажу. — А як здоров'ячко? Як пані дружина?

— Спасибі, Богу дякувати, почиваю себе добре, а з дружиною справа стоїть гірше...

— Овва... — сказав я засмучений. — Хвора?

— Та ні, не хвора... Її ще нема, чи краще сказати, я ще не оженився.

— Ов, а то ж чому?

— Коротко на це не можна відповісти. Як ви знаєте, я дуже шаную народну мудрість і намагаюся робити все так, як вона наказує. Тим то по приїзді до Америки не зміг відразу женитися, бо пригадав пісню:

Збудуй хату з лободи,
До чужої не веди!
Бо чужая такая,
Як свекруха лихая.

Народня мудрість, наче рідна мати, бере людину за руку і веде її поміж небезпеками, щоб не впала в біду й халепу. Треба тільки ту спасенну руку шанувати і не вириватися з неї, як це роблять молоді парубки. Такий молодець, побачивши дівку, кліщами хапається за неї і нагвалт тягне до шлюбу, нікого не питуючи і ні з ким не радячись. Нехай батько кричить, мати верещить, нехай небо відкриється і сам Господь Бог промовить до нього, щоб скаменувся, нічого не поможе. Таки ожениться! А потім не раз буває, що такі закохані і завзяті молодці кошають бідних жінок чобітми. Не раз це буває. А я маю ще якийсь розум. Насамперед мушу мати свою хату, щоб не водити жінки по чужих закамарках, щоб не товктися з нею від хати до хати. "Постав хату з лободи", як співає народня мудрість. І я збираю гроші, щоб мати за що накупити цієї лободи.

— То розумне діло, — сказав я.

— А крім цього, — додав Сава Балабушок — я хочу мати дітей. Діти моя найсолідша мрія. І я хочу їх мати для того, щоб виховати з них великих патріотів, борців за рідний край. І в цій справі повинна помагати мені дружина, їх мати. Це мусить бути українка. Ані айришка, ані квакерка, ані жидівочка, ані щось подібне для цієї великої ролі не годиться. Тож я пильно шукаю за такою дружиною. А воно так легко не дается і потребує часу.

І в цій справі я призвав йому повну рацію, бо що правда, то правда. А трохи далі попросив вибачення, що за десять років часу забув його прізвище, і не знаю, як його величити. Він називав себе. Жінка мала рацію. Це була назва єгипетської рослини, що за нею так банували жиди, блукаючи по Синайській пустелі та по інших землях, поки не дісталися до України, де того зілля повні базари і де воно зробилися найбільшими споживачами його. Це дуже смачне зілля, але балабушки з часником і зеленою олією з конопляного сімени ще смачніші, і тому прізвище "Балабушок" затримаємо надалі.

У відповіднім місці нашої розмови я використав нагоду і спитався:

— Не знаєте, в Америці б'ють конопляну олію?

Мав надію, що, може, Балабушок знає щось у цій справі.

Балабушок видивився на мене...

— А ви, може, олійник? — запитав.

— Та ні, не олійник, а просто цікаво знати.

Балабушок здигнув плечима...

— Як сіоть коноплі, то певно й олію б'ють, — сказав за хвилю.

— А коноплі, кажете, сіоть?

— Хто має охоту, той сіє. Ніхто йому не забороняє. Це Америка, це вільна країна, це не клята Москва, де маєш сіяти, що вона каже.

Я не відважився питатися, чи є такі, що мають охоту сіяти коноплі, і проблема з конопляною олією залишилася не виясненою.

Проминуло ще п'ять років, і мрія Сави Балабушка про одруження підійшла нарешті до безпосереднього здійснення. Одного дня він навідався до нас і запросив на весілля.

— Не маю тут ніякої рідні, живу круглою сиротою, то прошу вас стати мені за рідного батька й рідну матір.

У голосі його затремтіли струни глибокого звущення. Мої дружині забриніли на очах слізози. Ми, звичайно, прийняли його запрошення з великою подякою і обіцяли зробити все, що в таких урочистих випадках належиться.

— А коли саме відбудеться весілля? — запитала дружина.

— Того покищо не можу вам сказати, бо ще молодої не маю. Буде допіру за якихсь пару років, коли я наскладаю повну суму грошей на купівлю дому, а потім почну дивитися за молодою.

Не змінився. Ті парубки, що мріють про одруження, не старіються. Дружина казала, що залишився таким, як був п'ятнадцять років тому. Тільки де-не-де показався шпакуватий волос. За чаркою горілки оповів нам кілька веселих анекdotів, а потім розійшовся до того, що навіть почастував нас цілою гуморескою власного виробу:

— Серед українців панує переконання, що наші люди дуже легко покидають свій народ і переходять на чуже. Навіть кажуть, що українці найбільші в світі перекиньчики. А це, на наше щастя, неправда. Ще більшими перекиньчиками були і є турки. За час моого короткого, покищо, існування вони кардинально змінилися аж три рази. Ще коли я був малим і вчився демографії з наймиліших у світі маминих казок і оповідань, кожний турок був дідком у людськім образі. Його синонімом був татарин, як це видно з приповідки: "Дай до пари, бо з'їдять татари". Грабіжник, розбішака, людоїд — це були епітети турка.

І так було до того дня, коли в нашому містечку відкрилася турецька пекарня під назвою "Турецкая булочная". Так стояло на таблиці, прибитій високо над дверми. А на другій дошці, трохи нижче прибитій, була намальована голова турка з червоною фескою. Крім неї, був іще малюнок маленької булочки на протилежному кінці дошки. А посередині між турком і булочкою була написана на таблиці назва тієї булочки: "попандопуло". Ця пекарня була недалеко від школи і на дітей-школярів напав страх, що так близько вселилися душогуби. Кільком нашим учням, що відважились підійти ближче, турки дали

по одному попандопулі! Булочки були надзвичайно смачні, і я на другий день виплакав у мами копійку грошей та й сам купив одно попандопуло. Царська іжа! Турок, що подав мені попандопуло, усміхнувся до мене і мав добре обличчя. Тільки червона феска з чорним кутасом нагадувала, що це ділько в людському образі.

Згодом виявилося, що слово "попандопуло" не означало булочку, а господаря пекарні. А ще виявилося, що це був грек, а не турок. І так само його співробітники. Турки перекинулися в греків.

І тут не було нічого особливого та нічого дивного. Наші українці раз-у-раз перекидаються в москалів і в поляків, або в американців. Але пізніше маси турків поперекидалися не в людей, а в гарбузи. Це я побачив, коли втік від москалів до чехів. У Чехії турки стали гарбузами, отими самими, що про них співається в пісні:

Гарбуз білій качається,
Чогось старий чіпляється...

Перемінившись у гарбузи, турки змінили свою розбишацьку природу і стали дуже добрим покормом для свиней, корів і людей. Гарбузяна каша з рижом і молоком, присолоджена цукром і щедро примащена маслом, належить до найсмачніших потрав нашого народу.

Як бачимо, турки відрізняються від українців тим, що зберігають своє ім'я, коли перекидаються в інші істоти, а українці насамперед зрікаються свого імені.

Але найбільшу переміну своєї природи вчинили турки в Америці, де вони поперекидалися в індиків. Американці поїдають цю славну птицю великими мільйонами, щоб тим самим віддягитись Богові за спасіння від голодної смерти. Таким чином турки стали тут чоловікими угодниками — людськими і Божими.

На цьому Сава Балабушок скінчив свою оригінальну гумореску і голосно розрегоався. А ми за ним. Я похвалив його за вдалій твір і порадив на цій сміховинці не спинитись і спробувати ще щось дати. Сава Балабушок був задоволений і на відході попросив дружину розповісти йому, як смажиться турок.

— Наша компанія, — сказав, — перед святом "Вдячності" дарує своїм службовцям по туркові. І я дістав одного, тільки не знаю, як його запекти. Шкода птаха, важить коло десяти фунтів.

Дружина сказала, що вона не вміє вчити, а нехай краще принесе того турка, і вона йому всмажить сама. Балабушок не знат, як дякувати за цю ласку, і ще того самого дня приніс турка з усіма додатками, продиктованими йому дружиною. На другий день турецька печенья була готова, і щасливий Балабушок відніс її додому разом із пекачем, що на ньому смажилося. Хотів був залишити нам якусь частину, але ми рішуче відмовились. Жінка просила тільки не забутися принести пекача назад, як мине в ньому потреба.

Турок дуже смакував Балабушкові, і після того він довго згадував за славного птаха, навідувшись до нас частіше, ніж бувало попереду. І ми мали можли-

вість у принагідних розмовах нагадувати йому про виконання найсолідшої мрії його життя, — про його одруження. Ми навіть раз-у-раз співали йому пісню про змартовані молоді літа:

Ой, воли мої, соколи мої,
Та чом ви не орете?
Ой, літа мої, молоді мої,
Чом марно з світа йдете?
Гей, орали б ми, не стояли б ми,
Нікому поганяти.
Ой, не йшли б літа марно зо світа,
Коб кому шанувати.

Наші стари, але ширі голоси, — жінчина контральто-ва сопілочка і мій підбасок, — а головна річ, чудова мелодія і мова пісні робили на Саву Балабушка сильне враження, і він не раз признавався, що через несприятливі життєві обставини промарнував своїй молоді літа. І тоді твердо проголошував, що як тільки назбирає відповідну суму грошей на купівлю дому, то негайно ожениться. Називав себе великим романтиком, навіть ентузіастом щодо подружнього життя.

І так проминув ішо один рік. І ось одного дня перед святом Вдячності Сава Балабушок ізнову приніс до нас величезного турка, може з п'ятнадцять фунтів. Попросив спекти, але з умовою, що ми візьмемо собі половину птаха. Дружина засміялась.

— Пане Саво, — сказала, — ми можемо взяти найбільше якийсь фунтик, та й із того з'їмо від сили пів фунта, а решту викинемо, бо ми стари й м'яса не вживаємо, хіба тільки в шпиталі, як попадаємо туди. Тож дуже дякуємо. Але спекти вам того турка, на наш превеликий жаль, не зможемо.

— Не зможете... — промовив сумно Балабушок.
— Не добре почуваетесь?

— Та ні, ще на турка здоров'я вистачить, але пекала нема, нема на чим пекті.

— Вже поламався?

— Не знаю, що з ним сталося. Ще з торішнього року нема його. Ви забрали з турком і не принесли назад.

— А чому ж ви мені не нагадали? Бійтесь Бога, якася забудькувата нечесна цілий рік задержує вам посуд, а ви скромно мовчите! Чому не нагадали?

— Та я нагадувала. І не раз, а кілька разів, але нічого не вийшло. Вперше нагадала десь по двох тижнях після свята Вдячності. Ви обіцяли принести в найближчих днях і забули. І я забула. І так проминуло три чи чотири тижні, а може й більше, аж поки я знову не згадала за той нещасливий пекач і не попросила вас таки принести його. Ви дуже здивувались, що досі не повернули посудини, попросили вибачення і обіцяли зараз же на другий день повернути посудину. І знов забули. І я забула. Аж проминуло ще два місяці, і я знов нагадала вам. Тоді ви сказали, що іншого способу нема, як зав'язати на хустинці гудза. І зав'язали тог гудза. І після того ми обое забули вже остаточно.

Почувши це, Сава Балабушок умлі ока вихопив із кишенні хустинку, розпростер її і справді побачив на одному її ріжку... гудза!

— Ваша правда! — сказав винувато. — Як бачите, навіть така певна річ, як гудз на хустинці, не помагає проти моєї дрантивої пам'яти. Не поміг і гудз, дарма, що я не раз задумувався, втираючи носа, чому ця хустинка так ствердла. А той клятий гудз притаївся і мовчить.

— Так отже, пане Саво, — сказала дружина, — як хочете, щоб я спекла вам цього турка, ідіть негайно додому й принесіть пекача, якщо він ще є.

Сава Балабушок побіг додому і за якусь годину приніс посудину. Була немита, з присохлими кусниками турецького м'яса. Треба було довго й сильно шурувати, щоб відтерти ті рештки пташачого тіла. І на другий день щасливий Сава Балабушок мав усмаженого на славу турка.

— Будуть мої співкомірники заздрити, — сказав, збираючись до відходу. — Але нехай і вони старажаться. І нехай не будуть такими скупарями, бо по-за сало не виходять. Сало в них перша і остання їжа. Тільки часом куплять собі якогось там банана, поплюють і їдять. Не миють! Дичина, нема що катати.

— Як це “поплюють”? — запитався я.

— А просто: бере мужик банана і замість обмити його, плює на нього і обтирає долонею, щоб не було зарази, бо слина — найліпша дезинфекція, кажуть вони.

— Та навіщо та дезинфекція? — здивувалася дружина. — Тож воно все одно відкідається!

— Що відкідається? — спітався Балабушок, видивившись на жінку.

— Тож лушпина.

— Лушпина? Яка лушпина?

— Ну, а та, що на банані.

— На банані? Банан не має жадної лушпини, пані добродійко.

— Та як не має?! — І дружина взяла з холодильника один ріжок банана, обдерла його і подала Балабушкові. — Прошу, почастуйтеся.

Балабушок замотав головою і твердо сказав, що то все ються і нічого не відкідається.

— І ви цю лушпину юсте? — запитала дружина.

— Я бананів узагалі не їм, бо збираю гроши на купно дому. Я хочу женитися. Тож не буду на банани викидати гроші.

Жінка розвела руками, не знаючи, що далі казати..

— Пане Саво! Навіть мавпи не їдять бананової лушпини, а відкідають її!

— Пані добродійко! Я не дарвініст, а православний християнин, і не думаю, щоб аж павпи мали вчити нас, як юсти банани.

Але дружина не могла заспокоїтись і сказала:

— Шкода зубів, їх Бог дав для чогось іншого, а не для того, щоб гризти бананові лушпайки.

— Для чого Бог дав зуби, то ніхто не знає. Це велика наукова проблема.

— Та чому проблема? Зуби для того, щоб жувати!

— Це можна робити і без зубів. Гусак ковтає і

зерно, і всяку іншу твердь, не маючи ані зуба, ані півзуба. А моя бабка не мала в роті, крім голісінських ясен, нічого, а кожну тараньку обгризала вам до голої кісточки. Мало того: обгризала всі кістки від м'яса, що об'їдали внуки, і казала: “Шкода Божого дару”. А зуба ні одного.

Показалося, що в наукових диспутах Сава Балабушок непереможний. Та був переможений у чомусь іншому. На другий день обставин склалися так, що його турок став жертвою звірячих апетитів його двох співкомірників — Гриця Клекоші та Івана Цибуха. А відбулося це за такою чергою подій.

Прийшовши з праці додому, Цибух побачив несподівану картину: за кухонним столом сидів Клекоша і уплітав турка.

— Добре, що ви нарешті прийшли, — сказав він, зідхаючи. — Доїдайте, ради Бога, бо я вже не можу. Чую, що ще трохи і трісну.

Цибух не примусив два рази просити себе, негайно присів до стола, присунув до себе пекача і взявся за роботу. На пекачі було ще кілька добрих фунтів. А Клекоша десь тимчасом знітився. За годину чи дві, коли на пекачі вже майже нічого не залишилось, прийшов Сава Балабушок. Побачивши на столі знайому посудину, кинувся до сховки, де за прятав турка, і не знайшовши там нічого, напався на Цибуха:

— Ви мого турка з'їли! Хто вам дозволив?!

Цибух незрозуміло видивився на Балабушка...

— Хто вам дозволив мого тутка з'їсти?! — крикнув Балабушок.

— Гриць мені дозволив, — прибитим голосом сказав Цибух. — Просив доїсти, бо сам не міг. А це хіба ваш турок, не його?

— Це, панове, чистий більшовизм! — скрикнув Сава Балабушок. — Чистий цинізм. Жерти чуже добро і вдавати дитячу невинність! Злопати щонайменше десять фунтів чужої печені, десять фунтів моєї кривавої праці і прикідатися святым Антонієм Печерським. Віддайте мені мого турка! Чуєте?!

Бідний Цибух стояв зовсім розгублений і не зінав, що має робити і що казати. Бачив, що став жертвою якогось шахрайства чи злого жарту і ніяк не міг здогадуватися на якесь слово. Тільки облизувався і тим ще більше злив Балабушка. Не знати, як і чим би воно скінчилося, коли б не вскочив до хати сам Гриць. Приніс дві пляшки пива і поставив їх на стіл. Це підбальорило оплощілого Івана.

— Прошу запитатися самого пана Клекошу, як це було, — сказав він Балабушкові, показуючи рукою на Гриця. — Він їв і мене почастував, а я не...

— Як ви осмілились юсти цього турка? — нахинувся на Гриця Балабушок, не дослухахши Івана.

— Дивне питання, — знісши плечима, сказав Гриць. — Усі американці поїдають великі мільйони турків, дякуючи Богові за спасіння від голодної смерті їх славних пращурів, а тут знайшовся чоловік, що питає мене, лояльного громадянина цієї великої держави, її щирого патріота, чому я виконав свій дер-

жавний обов'язок і дозволив їсти турка! Люди добри! Де ми живемо?

— Гей, гей, новоспечений патріоте! — перебив його Балабушок. — А чому ви не виконали свого державного обов'язку на своїм, на власнім туркові?

— Та дуже просто: я того турка не мав і не маю.

— Але я вас питаюся, чому ви дозволили собі їсти чужого, моого турка?

— Оце інше питання. Так би відразу й говорили. Аж тут я завинив. Але прошу ласкаво влізти в мою шкуру і в мою душу. Приходить чоловік із роботи, де всю енергію віддав капіталістам, приходить голодний, мов сто вовків, і чує — щось немилосердно пахне. Шлунок стиснули жалі, у кишках ударило на сполох: їсти! Я почав нюхати: обнюхав усі кутки, усі закамарки, усі сковки й переховки, поки нарешті не донюхався до турецької печені. З великої радості я вщіпнув шматочок і в рот. Смакота неймовірна, просто немилосердна! Тільки турки можуть так катастрофально смакувати. І я не стримався та й одірвав собі ще шматочок. А потім іще, а потім стратив усяке знання і пам'ятання і з'їв пару фунтів.

— Там було найменше десять фунтів! — поправив його Балабушок.

— Ну, не так багато. Було з вісім, може трохи більше. Але це не зменшує моєї вини. Її зменшує щось інше. Коли подумати об'єктивно, то легко побачити, що справа не виглядає так сумно. Бо туркові абсолютно все одно, чи його з'єсть один Сава Балабушок, чи Сава Балабушок, Гриць Клекоша і Іван Цибух. І тут жадної кривди нема. А Господу-Богові миліше, коли йому дякують три душі, а не одна. Тож випиймо краще пива, щоб була в сімействі згода, мир і тишина!

Першою думкою Балабушки було запізвати злочинців до суду.

— На суд цих акул! — сказав він нам, ударивши кулаком об стіл.

Але ми рішуче відрядили.

— Не забувайте, пане Саво, що не маєте ніяких свідків злочину. Тому програєте процес відразу. Навіть коли б вони самі призналися, не мали б ви великої потіхи, бо мусили б заплатити адвокатові щонайменше п'ятдесят доларів, а на судові оплати других п'ятдесяти, а тим часом суддя присудив би заплатити вам по п'ятдесят центів за кожний фунт турка, і ви б дістали п'ять доларів, видавши сто. Дев'яносто п'ять доларів нової втрати.

— Я дав би ще других дев'яносто п'ять доларів, аби тільки посадити їх на електричне крісло! — крикнув Балабушок, знову стукнувши кулаком об стіл.

А потім присів і замовк. По обличці одна по другій котились дрібні слізози. Нам було дуже жалко безвинно скривдженого чоловіка, і ми намагались усякими способами потешити його. Дружина сказала, що вона з охотою всмажить йому другого турка, нехай тільки принесе.

— Але, пані добродійко! — відказав на це Балабушок.

ліабушок. — Я не приїхав до Америки на те, щоб щодня нового турка смажити.

Він, звичайно, мав рацію. Крім того, я був би проти всякого дальнього смаження турків, бо мене брав страх, що станеться з тими молодцями, що з'їли за один раз по п'ять фунтів м'яса. Була дуже реальна небезпека, що один і другий дістане заворот кишок, і вся історія з турком закінчиться катастрофою. На щастя, скоро показалося, що наш, український рід шлунків не боїться турків. Усі вийшли з небезпеки дуже щасливо. Тільки Сава Балабушок довго переживав драму. Проминали дні за днями, тижні за тижнями, а в душі його не вгавало почуття великої кривди, і сам він не раз нарікав перед нами на американську конституцію за недосконалу практику. Та з бігом часу і це минулося. Одного дня прийшла кардинальна зміна.

— А знаєте, панове, що? — сказав несподівано Балабушок. — Я довго думав і нарешті додумався до кореня зла.

Ми з цікавістю глянули на нього...

— Корінь зла в тому, що я ще не жонатий! Працюю, як віл скарбовий, збираю гроші на будинок, а тим часом акули пожирають мою кривавицю Кінь, Саво, до дідька будинок і негайно женися і будеш щасливий, бо жінка своїм покровом любови її кохання закріє тебе від усякої кривди. Не треба будинка — “В степу під вербою, аби, серце, з тобою...”

Ми сплеснули в долоні і з великої радості зараз же почастували Балабушки кількома чарками веселих напоїв. А коли стало веселіше, заспівали пісні, де народня музика говорить про найвірніше кохання. “В степу під вербою, аби, серце, з тобою”, “Сухар із водою, аби, серце, з тобою” тощо.

Сьогодні, коли я кінчаю це оповідання, проминало з того часу рівно рік. Можна сміливо сказати, що нема на світі чоловіка, що б так хвалив свою дружину і був такий захоплений нею, як Сава Балабушок. І краса, і розум, і господарність, і серце, повне найбільшої любові!

Тільки не знати, як вона називається, бо Сава, своїм звичаєм, ще не вирішив, котру саме взяти: чи Марусю, чи Ганнусю, чи Настю, чи Мотрю... Але це вже другорядна річ.

КУПІТЬ ЦІ КНИЖКИ

1. Олена Курило, «УВАГИ ДО СУЧASNНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ».

Про цю книгу див. у «Нових Днях» за листопад 1960 р. на стор. 23.

Ціна її: для передплатників «Нових Днів» — 2.00 дол., а для всіх інших — 2.50 дол.

2. «НОВИЙ ОБРІЙ», ч. 2, альманах, присвячений 10-річчю масового українського поселення в Австралії.

В альманасі є багато цікавих і дуже різноманітних матеріалів.

Ціна за примірник — 1.50 дол.

Обидві книжки замовляти в «Нових Днях».

ВОЙНАРОВСЬКИЙ

(Закінчення)

— Невдоволені, — сказав старший. — Бачиш, ми в них на вулиці людину схопили.

— Ну, так що ж?

— Ну, от вони і невдоволені. Кажуть, що це проти їх закону.

— А що їх закон значить, якщо цар-батюшка велів?

— От і скажи! Ображені. Ми, мовляв, мусіли б у них дозволу запитати.

— От глупості німецькай! — здивувався молодий. — Та хто ж проти батюшки-царя може! Який там закон?

— Ну, у них тут інші звички. Вони по закону жити привикли.

— Говорю тобі: дурні звички. Та він же наш — полковником був. Чого ж вони хочуть?

— І наш і не наш. Він із черкесів був, які в Малоросії живуть... До шведів хотіли перекинутись.

— До шведів?

— Так. Не до смаку їм було під Росією жити.

— Ти диви! Іще вони вибирати будуть! Раз не хотіли під Росією жити, значить зрадники батьківщини! — переконано заявив молодий. — А оці німці, бач, навіть кулаками в наш бік грозять! Які безсвісні!

Гурт гамбурзьців перед ворітми обурено гудів:

— Як уже і в Гамбурзі по вулицях ходить небезпечно, то де ж порядок? — гукав один, а другий, не слухаючи, бубонів уперто:

— Вигнати росіян звідси і кінець! Вигнати росіян звідси...

З посольства вийшов офіцер і сердито гукнув на двох солдатів:

— А ви чого тут стоїте, вуха порозвішувавши? Марш на своє місце!

Він подивився їм услід, потім повернувся і з зневажливою усмішкою почав спокійно озирати юрбу, ніби невиданих звірів.

— Та він ще сміється з нас! — загукали з юрби. — Геть, геть злідси!

У повітря засвистів камінь і впав недалеко від ганку. Російський офіцер ще постояв хвилину, щоб показати, що він не боїться, а потім увійшов у дім.

— Ходім у Сенат! — загукав хтось із натовпу.

— Нехай Сенат стане в обороні. Нам байдуже, кого вони там схопили, а тільки не дозволимо в нас на вулицях бешкетувати! Ходімо!

— До Сенату! До Сенату! — заволали всі, і натовп рушив назад до Гамбургу, і тільки декілька цікавих залишились перед посольством, розповідаючи кожному, хто надходив дорогою, що трапилося учора ввечорі.

Коли натовп підійшов до Сенату, сторожа відмовилася пустити їх усіх, а сказала вибрати з-поміж себе трох, які б з'ясували справу Сенатові.

— Так, ми вже чули про вчорашнє неподобство росіян, — сказав голова Сенату. — Ми маємо обговорити цю справу. Будьте певні, що ми не дозволимо викрадати людей. Але ми не можемо увійти в російське посольство, бо це не в нашему праві.

— А тим часом вони вивезуть його в Росію, а тоді що?! — спітали вибрані від юрби.

Члени Сенату перезирнулися.

— Поставимо перед посольством варту — запропонував один. — До посольства ми не маємо права входити, а за посольством уже наша земля.

— Правда! Там уже ми господарі, — підхопив другий і на обличчях кількох сенаторів засяла задоволена усмішка. Це був вихід із принизливого становища, у якому опинилось вільне місто Гамбург під час насильства, заподіяного росіянами.

— Поставити варту! — вирішили вони, і писар швиденько записав цю постанову.

Варту вислано одразу ж, щоб росіяни не встигли вивезти Войнаровського, і за якийсь час до воріт посольства підійшов малий відділ гамбурзьких солдатів, старший розвів їх за всіма правилами вартової служби — і вони установились по двоє з обох боків воріт.

Російські вартові у дворі стояли все так само непорушно, але їх очі весь час мимоволі поверталися у бік новоприбулих німецьких солдатів, які так само непорушно стояли по другий бік воріт. Коли випадково очі їх зустрічались, росіяни швиденько відвідили погляди вбік, ще більше випростовувались і замірили на деякий час непорушно, дивлячись кудись у просторінь понад головами німців.

Якийсь росіянин вибіг із дому і, підійшовши до воріт, раптом спинився вражений, постояв хвилину і побіг назад у хату.

— Братця! — закричав він, — німці нас під караул узяли! Поставили перед домом варту і взяли нас під караул!

— І що ти верзеш? — розсердився старший. — Біжи, куди тебе послано, а то ще й різок дістанеш!

— Не дурниці, а істинно кажу, що німці поставили караул перед нашим домом. По цей бік наші вартові стоять, а по той бік — їхні!

Старший глянув на нього і знизив плечима.

— Ну, піду сам подивитись і якщо ти тільки набрехав, то я з тебе шкіру спущу!

Він вийшов надвір і з ганку, здалека подивився за ворота. Неймовірне виявилось правою: за ворітми стояла німецька варта. Старший постояв трохи, ніби розглядаючись по дворі, і потім повільно пішов до будинку. Він обережно прокашлявся перед дверима спальні Бетінгера і почув звідси незадоволений голос:

— Хто там?

Старший увійшов у кімнату і пошепки, як змовник, сказав:

— Так що, пане после, німці сторожу біля нас поставили!

— Що ти брешеш?! Яку сторожу? — засопів Бетінгер.

— Так що по дза солдати з кожного боку воїт, — відріпнув старший усе ще пошепки.

— Цього не може бути! — гукнув Бетінгер, зриваючись із стільця перед столом, за яким писав рапорт про скоплення Войнаровського. — Як вони посміли! Чому мене ніхто не повідомив?!

— Тільки но сам побачив, пане после, і зараз же прийшов повідомити.

— Та не ти, дурні! — ще більше розсердився Бетінгер. — Як це німці посміли ставити перед посольством сторожу, не повідомивши мене?

У цей час до хати увійшов черговий з приймальни і, витягнувшись, доповів:

— Пане после! Приїхали два чоловіки. Говорять, що вони від Сенату Вільного города Гамбурга.

— Що за вільний город?!! Що ти видумав, йолопе?! — розсердився Бетінгер.

— Так велено було доповісти, пане после, — віправдувався зблідлий черговий, але Бетінгер його вже не слухав.

— Скажи, що зараз прийду. Нехай підождуть у передпокой. А ти марш у челядню. Та диви, не дуже розпатякай там, — наказав він старшому, а сам глибоко задумався.

Справа очевидно ускладнювалась. Ніхто не передбачив, що гамбурзі посміють противитись переможному російському цареві, а вони таки посміли. Тепер треба було дбати про те, щоб не опинитись якось у винуватцях за всю цю рахубу. Він, звичайно, виконував тільки те, що було йому наказано, але Бетінгер не раз мав нагоду бачити, як за помилкові накази згори відповідають ті, що їх старанно виконували. Усе, що він почав писати, тепер не годиться. Мусить писати новий рапорт і чекати, що накаже цар. А наперед він мусить пересвідчиться, чого хоче Сенат.

Бетінгер підтягнув новий мундур, старанно струснув кіску, якою закінчувалась його зачіска, і вийшов до передпокою. Дває опасистих чоловіків штівно стояли посеред передпокою, не скидаючи своїх трикутних шапок, перед яких був високо загнутий над лобом.

— Посол Бетінгер? — спитав один з них, не давши Бетінгерові прийти до слова.

— Так.

— Сенат Вільного місті Гамбургу довідався про те, що вчора російський посол скопив гостя нашого міста полковника Андрія Войнаровського. Скопив, як розбійник на битій дорозі. Ми, Сенат Вільного міста Гамбурга, ухвалили, поставити перед ворітами російського посольства сторожу, щоб ти не міг вивести пана Войнаровського. Кожний віз, карета чи повоз будуть переглядатися, і в разі потреби затримуватися. Ось тут тобі про все це написано.

Він подав Войнаровському сувій паперу, повернувся і вийшов, не сказавши “прощай”, як не сказав і “драстуй”.

— Ач як ці німці запаніли! — поворушилася у Бетінгера думка, але він здавив її, читаючи одержані

ний папір і прикладаючи в голові, що і як написати про це в Москву цареві.

А тимчасом, у кімнату Войнаровського, перед дверима якої так само стояв на сторожі вартовий, увійшов Яків, несучи свому панові полуденок. Очі йому світились і він ледве дочекався, доки зачиняється двері, щоб кинутись до Войнаровського:

— Пане, — шепотів він радісно. — Пане! Німці сторожу перед ворітми поставили, щоб москалі не могли нас вивезти!

— Не може бути! — аж скопився з місця Войнаровський.

— Так! Солдати казали, та я й сам потихеньку з кухні визирнув — правда! Стоять німці! По двоє з кожного боку. Московські з двору стоять, а німці — з вулиці. Сам бачив! І оце приїздили якісь до посла — казали, щоб тебе звільнин, а то нікого з посольства не дозволять випустити! Тепер уже він нас мусить пустити.

— Дай, Боже! — перехрестився Войнаровський.
— Дай, Боже!

IV

У царя так пересмикнулось обличчя, що Катерина боялась ще одного приступу падучої. Але цар, видно, стримував себе, не вибухав і не кричав, лише складав і розгортає велику хустку до носа, на якій недавно Катерина сама вишила по кутках його ініціали й корону.

Гофмайстриня Катерининого двору, вірніше — Катерининих кімнат, товста хоч іще й не стара німка, також бачила ознаки царевого гніву, і хоч сиділа спокійно і непорушно, але очі їй нервово смікались і злікано поверталися за царем, що ходив по спальні з кутка в куток і наказував:

— Ти тільки мені не зіпсуй справи. Ділай обережно і з великою острасտкою. Щоб нікому нічого і на думку не спало. Чула?

— Чула, государю — прошепотіла гофмайстриня.

Катерина півлежала в ліжку, співчутливо дивлячись на свою колишню подругу, яку виписала собі з Марієнбургу, бо любила її за весели вдачу і вміння мовчати, коли треба.

— Як ти мені щось не так зробиш, то краще й додому не поветайся, — грозив далі Петро. — Мені тепер не на Войнаровському залежить. Мені тепер на моїй честі залежить! На честі государя всієї Росії! Щоб якесь там німецьке місто сміло перед моїм посольством сторожу ставити і моого власного полковника не випускати! Цього я не можу стерпіти! Мушу поставити на своєму! Мушу. І тому кажу тобі: роби все обережно і спокійненько, щоб усе вийшло так, як я хочу... Та тебе не вчити хитрувати, — раптом засміялася своїм голосним, невеселим сміхом Петро. — Я пригадую, як Кетхен розказувала мені про штучки, які ти виробляла в Марієнбурзі! Мусиш забути, що ти тепер гофмайстриня цариці! Роби так, якби ти була в Марієнбурзі і мусила з біди викрутитися. А як усе вийде добре, то я тобі такий подарунок зроблю, що і Кетхен буде заздрити.

— Мені подарунка не треба. Аби ти, государю, був вдоволений. — насили вимовила ламаною російською мовою гофмайстриня. — Мені аби твоєї ласки заслужити.

— Ну, добре, — сказав уже заспокоєний Петро. — То сьогодні ж і виїзди.

Гофмайстриня виїхала на третій день, бо треба було обдивитись важкий ридван, окути йог на таку довгу дорогу, підшукати конюха, який знати би шляхи і виробити всі потрібні для закордонної подорожі папери.

Їзда була довга і гофмайстриня дісталась до Гамбургу аж четвертого грудня. Але, обдумавши свою місію, вона вирішила, що так вийде не добре, і уложила в голові плян своєї розмови з графинею Кенігсмарк, про яку довідалась від Бетінгера, що та відвідує Войнаровського, привозить йому книжки і весь час підбурює гамбурзький Сенат, щоб той не забирає варти з-перед посольського дому.

У той же день, як приїхала, вона послала раба до графині з запискою, де писала, що приїхала у дуже важливій справі і конче мусить побачитись із графинею. Та у відповіді просила її приїхати до неї на другий день.

Гофмайстриня убралась у свою найкращу робу, зроблену за зразками, які привезені були з Парижу, приліпила до тіла під широкими фалдами роби спеціальні блохолапки, щоб не так терпіти від покусів бліх під час візити, звеліла звечора наново напудрувати свою перуку, і так виїхала до графині, певна, що вона виглядає не гірше за гамбурзьких пань.

Графиня прийняла її чимно, але стримано. Не запросила у великий сальон, а тільки у свій маленький, де вже сиділа якась пані і старанно вишивала щось на кроснах. Графиня навіть не представила її гофмайстрині, а тільки попросила ту сідати і сама всілась перша, не чекаючи, доси гостя розкладе навколо крісла бранки і фалди своєї роби.

Але гофмайстриня не звертала уваги на поведінку графині. Над нею висів страшний гнів царя, а тому всі інші особи, які траплялись їй на шляху до виконання його наказів, не були людьми, не були живими істотами, а тільки шаховими пішаками, які треба було вміло усувати з дороги.

Говорили вони, звичайно, німецькою мовою, і гофмайстриня відпочивала серцем, чуючи рідну мову і занурюючись у таку знайому колись, тепер напівзабуту німецьку товариську ченість.

Але вона не забувала основного, що її привело до Гамбургу, до графині, до цієї кімнати з її великими вікнами, вигідними фотелями і портретами на стінах. Тому, як тільки графиня спитала ввічливо:

— А як здоров'я государині Катерині? — як гофмайстриня одаазу ж почала, зідхаючи:

— Ой, не добре. Вона на вигляд і цілком здорова, але сумує. Знаєте, за батьківщиною сумує, за Німеччиною. Вона, правда, тепер усе має, і цар її дуже любить і ні в чому їй не відмовляє... Але хотілось би їй побувати тут, у своїх краях...

— Але ж вона, здається, родом з Литви, чи як

її тепер називають? Лифляндії? — ехидно скривила губи графиня. — Це ж тепер належить до Росії, і цариці Катерині легко побувати там, побачити старих друзів, оглянути місця своєї веселої молодості...

— Графиня навмисне розтягнула слово "веселої", щоб показати, що вона знає, яка то була в Катерини молодість.

— Та ї у тебе не краща, — думала графиня, почуваючи пониження, що мусить приймати у себе її розмовляти, як з рівною, з цією колишньою Марієнбурзькою служницею... "Якщо не була вона щось гірше", — додумала графиня свою думку і гордо піднесла і без того високо триману голову.

— Так, звичайно, але їй хочеться побувати ї тут, у Гамбурзі, — вела своє гофмайстериня, ніби не розуміючи ні натяків графині, ні її зневаги.

— У Гамбурзі? — перепитала графиня.

— Так. Я власнě, і приїхала сюди наперед, щоб підшукати для цариці, для нашої дорогої імператриці всеросійської відповідне приміщення. Треба буде кілька домів, і для імператриці, і для її почту, — додала вона.

— А як швидко думає російська государиня приїхати сюди?

— Думала було вже на свої іменини бути тут, на святої Катерини, — пояснила вона, бачучи незрозуміння в очах графині.

— Я так ніколи і не зрозуміла, чому ваша государиня стала називатись Катериною? — сказала роздумливо графиня. — Вона ж була Марта Скавронська... Як видно з прізвища — литвинка, а не німка. Звідки ж у государині така любов до німців?

— Ну, знаєте, — скривилась презирливо гофмайстериня, — литовці там — то все простий народ... Здебільшого — селяни. А бюргери і панство — то все німці, аби принаймні такі, що вважають себе вже за німців. І потім наша государиня так довго жила у пастора Глюка, як своя. Вони її мали майже за дочку...

— Бреши, бреши, — думала графиня. — Але що ж робити, — випало лівці щастя, треба з цим числитися... Добре, що хоч німців шанує... Це для нас добре.

Вголос вона сказала:

— Під російським царем живе багато різних народів: литвини, курляндці, українці...

— Малороси, — твердо вимовила гофмайстриня, пам'ятаючи царицину научку. — Була колись Україна, але її вже давно не стало. Тепер є Малоросія, під владою нашого всеросійського імператора...

— Здається, що ваш імператор вважає себе всюдивладним, а не тільки в Росії, — пересмикнула голими плечима графиня. — Тут у Гамбурзі всі бюргери обурені, тим, що робить російський посол.

— Ах, це ви про того Войнаровського! — підхопила гофмайстриня. — І не кажіть! Наша государиня так над цим уболіває! Так уболіває! Вона каже, що її навіть і до Гамбургу ївати не хочеться, доки ця справа не вирішиться! Такий сором, такий

сором... Вона вже й царя за Войнаровського просила, щоб він його простив!

— А що ж він має прощати? — звела намальовані брови графиня. — Войнаровський цареві не служив, то й прощати той його не має! Він служив Україні — і далі їй хотів служити! Завішо ж тут чоловіка хапати, як злодія! На вулицях нашого міста! Де ж таке чувона?! Я листи маю. Усі дипломати мені пишуть, що цар мусить випустити Войнаровського, бо то стид і страм!

— І випустить, — весело захитала головою гофмайстриня. — Випустить. Він уже так цариці і обіцяє! Що на її іменини, на Катерину, він Войнаровського випустить. Як подарунок цариці, бо дуже вже вона за Войнаровського просила... Нехай тільки Войнаровський сам до царя в той день з'явиться — і все буде забуто і прощене! Нехай тільки він сам до царя явиться... Бо, ви ж розумієте, який це все таки для нашого царя пассаж — щоб перед його посольством сторожа стояла. Доки вона стоїть — цар Войнаровського не випустить. А нехай Войнаровський до царя сам прийде, сам з'явиться — і той його прости.

— Не думаю, щоб Войнаровський на це погодився. Тут він від охоронюючою міста Гамбурга, а там що? Тільки царське слово.

— Царське слово — велика річ! — урочисто піднесла палець гофмайстриня. — Цар від свого слова не підступиться! Як уже цареві на слово не вірити, так кому ж і вірити?

— Гм... У всякому разі, я могла б розповісти про це Войнаровському. Нехай він сам вирішує... Я бачу, що йому вже за ці два місяці навкучилося в'язем у посольстві сидіти, — сказала графиня.

— Поговоріть з ним, графине, — ухопилась гоф-

майстриня за нагоду. — Умовте його, щоб він скорився цареві.

— Скорився?! — перепитала графиня звисока. — Ви ж говорили тільки про те, щоб він сам явився до царя в день іменин цариці... Не думаю, щоб Войнаровський на таке погодився. Тут він у безпеці, під охороною гамбурзького права, а там що він буде? В'язень, без права і закону...

— Не буде, графине, запевняю вас, не буде... Та ж не стане цар свою царицю обманювати! Запевняю вас, вона так його просила, і він обіцяє. Звичайно, цар Петро може бути гнівний часами, але коли вже він щось обіцяє, то своє слово здергить.

— Ця справа так безнадійно затягнулась, — роздумувала вголос графиня.

— Звичайно. І для Гамбурга це ніяково... і видалки більші... і самому бідному Войнаровському це тяжко. Де ж таки — уже два місяці, як у неволі сидить... А так, і цареві честь збереже, і собі волю здобуде. І місто Гамбург звільниться від цієї халепи! Подумайте, графине, скільки добра можете ви зробити своїм впливом на Войнаровського! Чи не варто спробувати — ану, дасть Бог, все вийде на краще...

— Я спробую, — нерішуче сказала графиня. — Але цар мусить прислати обіцянку на письмі. Напишіть йому про це...

— Боже борони, — замахала руками гофмайстриня і зблідла від переляку. — Хіба можу я писати цареві?! Та що ви! А не буду ж я вам вигадувати. Навіщо мені той Войнаровський, щоб я його долю запанашувала? Ні, вже вірте мені, графине, а я хоч і на присягу піду, що роблю все так, як цар мені казав! Спробуйте умовити Войнаровського.

— Спробую. Не буду умовляти, але передам йому ваші слова про царську обіцянку.

На цьому гофмайстриня припинила розмову про Войнаровського, і незабаром повернулась до посольства.

V

— Якби я знов, чи можна йому вірити, — схвилювано говорив Войнаровський, — якби я знов!

— Але ж він — цар! Не може ж він обіцяти і не виконати, — переконувала його графиня. — гофмайстриня казала мені...

— Власне! Гофмайстриня! — гірко обізвався Войнаровський. — Хіба ви не знаєте, що це за гофмайстриня?! Наскільки її можна вірити?!

— Але тут же пов'язана і цариця Катерина. Сами на її іменини обіцяє він простити вам... Не буде ж він плутати ім'я своєї жінки у ганебну політичну інтригу, — вела свое графиня. — А подумайте, який у вас є ще вихід? Уже два місяці тримають вони вас під арештом, два місяці стереже вас Гамбург, але доки ж це триватиме? І який цьому може бути кінець?! А так, ви одним ударом розв'яжете всі неприємності і повернетесь до своєї дружини.

— Так, бідна Ганна зовсім змутилась за цей час. Хотіла приїхати сюди, але я не дозволив. Що могла

СПОЖИВАЙТЕ

**НАЙ ВІДЖИВНІШІЙ
СТРАВНИШІЙ
ДЕШЕВШІЙ ХАРЧ,**

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

**ВИСОКОВАРТИІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ**

Rogers Dairy Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.

Phone: RO. 9-7193

б вона тут зробити?!

— Ситуація безвихідна, — сказала графіня. — Я й сама боюсь вас намовляти, але не бачу, що ще можна зробити.

— Але віддатись самому в руки того царя... Він же не знає жалю! Це ж він наказав вирізати всіх людей в Батурині — і жінок, і дітей, і старих... Усіх!

— То була війна. Мало що на війні робиться! Хоч я й сама не знаю, чи добре роблю, що раджу вам... Якби був якийсь інший вихід!..

Вона підвелась і простягла Войнаровському руку.

— До побачення! Я постараюсь післязавтра бути у вас.

— Післязавтра? — повторив Войнаровський. — Післязавтра саме й буде день святої Катерини. Якщо я піддамся на ласку царя, мене вже тут не буде.

— О Боже! — зідхнула з острахом графіня. — Я все одно приїду, щоб знати, як ви вирішили... Щоб знати, що з вами зробили.

— Принаймні розкажете про все світові, коли я вже не могтиму говорити, — похитав головою Войнаровський. — Принаймні, розповісте про цю зраду царського слова!

— Ale не думайте так, не думайте! — поклала графіня випещену руку на його рукав. — Будемо надіятись на краще! До побачення.

— Прощайте, — вклонився їй Войнаровський. — Дякую за все, що ви робили для мене.

Графіня вийшла, і майже слідом за нею в кімнату увійшов Яків.

— Пане! Не піддавайтесь! Не піддавайтесь. Коли ви хочете вірити? Кому? Отому різникові Петрові? Хіба він кого в життю жалів? Він, он кажуть, власного сина боїться і ненавидить, а не те, що вас! Ось, сидімо собі тут і все. Нехай вони щось придумують.

— Що? — гірко усміхнувся Войнаровський. — Що?! Думаєш, гамбурзці будуть без кінця стерегти мене тут? Та й хто перешкодить цареві наказати, щоб мене убили тут, а тоді вигадати якусь казку, що я сам помер? Хто? Ні, ми зайшли у безвихід і треба з цим покінчити! Або пан, або пропав, як казали наші козаки!

— Ой, паночку, не піддавайтесь! — молив його далі Яків, але Войнаровський уже не слухав його.

— Поклич мені посла, — сказав він вартовому, який тільки ще дужче витягнувся і не рушив з місця. — От морока, як він їх залякав! I з місця не зрушать, — сердився Войнаровський і звернувся до Якова: “Піди скажи послові, що я хочу з ним говорити”.

— Почекайте до завтра, пане. Почекайте що до ранку, — благав Яків.

— Чого? Що може змінитись за один день? А так принаймні Бетінгер може написати цареві, а я напишу Сенатові, подякую їм за турботи і попрошу вже не стерегти мене, бо я хочу явитись до царя.

— Краще вже самому петлю на себе накласти, як до нього йти, — твердив своє Яків. — Робіть,

як хочете, а я того ірода кликати не піду! Хай на мені не буде цього гріха...

— Ти можеш залишитись тут. Як мене звільнить, поїдемо додому разом. А як ні, — будеш служити пані Ганні.

— Мій пане, — спокійно сказав Яків. — Як я обіцявся вам вірно служити до смерті, так уже я вас не покину. Що буде вам, те й мені! Аж поки смерть нас розлучить! А посла я таки не піду кликати — кличте його самі.

— Гаразд, — сказав Войнаровський. — Почекаємо, доки ввечері прийде черговий, то пошлю його, коли ти вже такий упертий.

...Того ж вечора Бетінгер, злорадісно усміхаючись, писав Петрові:

— Бувший полковник Андрій Войнаровський, що дезертував ганебно з Вашої царської служби, піддався на Вашу царську ласку і просить Вашої милості. До Сената міста Гамбургу вже надіслав названий Войнаровський заяву, що просить його більше не стежити, і завтра, в день святої Катерини, я перевожу його до міста Байсенборгу, де буде він допитуваний з особливим пристрастім, аби розповів, хто його спільники, що лишились в Малоросії, щоби ми їх також могли взяти під караул.

Так було вивезено з Європи першу жертву примусової репатріації на російську “родину” — полковника Андрія Войнаровського. Цареві допитувачі довго мучили його, допитуючись про спільників, після чого сидів ще 7 років у страшних в'язницях Петрового часу. Нарешті його заслано було в Якутську область. Як він там жив і коли помер — невідомо.

ХОЧЕТЕ КУПИТИ АБО ПРОДАТИ

готель,

фарму,

дім,

підприємство,

то

звертайтесь з повним довір'ям

до

УКРАЇНСЬКОІ ФІРМИ

W. WALTER HRYNYK

REAL ESTATE BROKER

726 QUEEN ST. W., TORONTO 3, ONTARIO

Телефони:

контора: 363-5316 i 363-5317,

мешкання: 364-3846

Коли фабула поборює тему

(Л. Коваленко. "Прорість". Вінніпег. Канада. 1966 р.)

Друга частина трилогії Людмили Коваленко "Наша, не своя земля" вийшла в світ під назвою "Прорість". У фіналі цієї частини конкретизується її головна тема:

"...Переходячи з одного боку Бібіковського бульвару на другий, Муся Кульженко, сама того не знаючи, перерізала своє життя по чіткій, точно визначеній грані, відбиваючись від берега загальноросійських партій і пристаючи до тих, що стояли під жовто-блакитними прапорами. Вона відходила від покори й нівелляції і входила в гурт самостійників, що тепер ішли за свою землю з прапорами, а пізніше пішли з кулеметами... Вона йшла на муки, на втрату родини, на довгі роки поневолення й пізнішу втечу...".

З цього фіналу видно, що письменниця поставила собі за мету показати на тлі подій, що передували 1917-ому рокові, як геройня її твору, Муся Кульженко (дочка Льолі Кульженко, геройні першої частини трилогії) стала свідомою українкою, бо не могла не стати нею.

Історія Мусі — це особиста доля в світлі історії народу. Сенс і патос твору мають полягати в утвердженні конечності того шляху, яким пішла Муся. З цією темою, очевидно, зв'язана потреба узагальнення та певної знаменності цього шляху.

Рецензантові, отже, припадає завдання виявити, наскільки письменниці вдалося психологічно правдиво й мистецьки переконливо простежити трудний процес формування української національної свідомості дівчини, яка виросла в національно строкатій місцевості України й сама походить з мішаної родини (її батько — українець, мати — грекиня, але з симпатією до українців).

Наскільки типічна в тогочасних історичних умовах Мусина історія? Чи, навпаки, наскільки в якийсь значний і цікавий спосіб вона не типічна? Які думки викликає в нас ця історія сьогодні? І це, мабуть, найважливіше запитання, бо тривкий успіх і значимість можуть мати лише ті літературні твори, проблематика яких заторкує питання не тільки вчорашнього й сьогоднішнього дня, але й завтрашнього.

За тло для своєї книги письменниця вибрала ряд історичних ситуацій, які, на її думку, справили вирішальний вплив на формування Мусинії ідеології. До них додано чимало епізодів з особистого життя дівчини. Більшість з них, очевидно, мають служити поглибленню психологічної характеристики геройні книги. Отже в творі ставиться проблема національного самоусвідомлення на злузі двох тем — історичної ситуації і індивідуальної долі.

Доводиться дивуватися з того, яку велику кількість епізодів того й іншого роду письменниця включила у фабулу своєї книги. Перечислення бодай най-

головніших із них зайняло б забагато місця, тому я відзначу лише кілька.

Шкільні роки малої Мусі. Ріст революційних настроїв у суспільстві. Жидівський погром з великою кількістю пов'язаних із ним епізодів. Проблеми фізичного дозрівання дівчини ("дівчина стає жінкою") та її знайомство з негативними сторонами життя. Заручини з нелюбим її чоловіком, що нав'язується їй у нареченні. Робота Мусі для війни — спершу в загоні "Земсоюзу", а потім медсестрою у прифронтовому госпіталі. Перші дні революції. У цьому короткому переліку немає багатьох дрібніших епізодів.

З механічної суми фактів на сторінках книги справді встає перед читачем образ крайніх часів, хоч і не проаналізований "у глибину" й неминуче поверховий від швидкої зміни окремих сцен. Тодішня історична обстанова, принаймні в її фактичному аспекті, загальновідома. Цікавою була б насамперед інтерпретація, історіософське прониклення в глибший сенс подій. Але про яку інтерпретацію можна говорити, коли в порівнянно невеликій розміром книзі тих подій, ситуацій, епізодів так багато й подані вони в такому виборі, цілеспрямованість якого не завжди ясна?

Оскільки головною темою книги є процес національного самоусвідомлення Мусі, можна було чекати, що фабула "Прорости" в основному складатиметься з тих ситуацій і епізодів, які стимулюють цей процес. Проте багато описаних чи заторкнутих у книзі подій не стосуються українських проблем ні прямо, ні посередньо. Вони подані скоріше як критичне зображення дореволюційного режиму в Російській імперії. Не ці події стимулюють Мусине національне самоусвідомлення; воно відбувається "самостійно", здебільшого поза зв'язком з цими подіями.

Очевидно, письменниця хотіла створити для історії життя своєї геройні щонайширше історичне й побутове тло. Але бажання домогтися якнайбільшого охоплення життєвого матеріялу привело до несподіваного, мабуть, для самої письменниці, наслідку: через нагромадження епізодів, загалом слабо, а часто й зовсім не з'вязаних між собою єдиним ідейно-тематичним стрижнем, її твір набув хроніально-мемуарного характеру.

Взагалі кажучи, мемуарна література нам дуже потрібна, особливо зараз; вона дає читачам змогу на фактичному й різносторонньому матеріалі осмислити вчорашню дійсність. Але трилогія Людмили Комаленко — не мемуари. Письменниця не залишає жодного сумніву в тому, що вона пише белетристичний, єдино-психологічний твір на історичному тлі.

У такого роду творі епізоди мусить бути дібрани в строгій відповідності з його темою, а не просто тому, що в описанувані часи траплялися ті чи інші по-

дії, і персонажі твору могли бути мимовільними їх учасниками чи свідками. Дібрани епізоди повинні бути включені в твір так, щоб жодного з них не можна було потім викинути без шкоди для твору — для його ідеї, теми.

Тим часом чимало епізодів (наприклад, фронтові пригоди Мусі) можуть бути усунені з книги без усякої шкоди для історії Мусиного національного самоусвідомлення. “Мемуарний” характер не лише уповільняє цілеспрямований рух твору вперед, але й скороочує місце, яке мало б бути присвячене головній темі, психологічному дослідженню характерів, плястичному їх зображенню.

Пора біжче придивитися до геройні “Прорости”. Письменниця показує її як інтелігентну, духовно самостійну дівчину, здатну вдумливо й критично спостерігати людей. Вона намагається про все бачене скласти власну думку, нічого не беручи на віру, не дозволяючи нікому впливати на самостійність свого мислення.

При всьому тому їй не властва ні зарозумільність, ні надмірна самовпевненість. Вона скромна й безпретенсійна. Це прихиляє до неї симпатії читача. Історія духового росту такої дівчини, напевно, повинна бути цікава й повчальна.

Невдовзі ми знайомимося з іншою стороною Мусиної вдачі. Виявляється, що вона не належить до запальних, експансивних натур, які легко й швидко захоплюються новими чи модними ідеями. Навпаки, її у чималій мірі властва твереза, навіть трохи сухувата, раціоналістичність мислення й критичне ставлення до життя. Є в неї і схильність до самоаналізу, що нібіто також виключає запальність вдачі, імпульсивність вирішень.

Для раціоналістичного Мусиного мислення характерне, наприклад, її “utilitarne”, без містички, ставлення до релігії, коли вона “завела складну бухгалтерію у своїх відносинах з Богом”. ...Муся почала просити у Бога підтримку. І не даром, а за молитви. Якщо вона сьогодні прочитала десять “Отченашів” і п’ятдесят “Во ім’я Отця і Сина”, то Бог мусів зробити так, щоб учитель або не викликав її, або щоб Муся відповіла добре. Потім Муся вирішила, що не можна читати однакову кількість молитов за різні речі і завела цілий каталог...

Або в іншому місці книги:

“Муся з сумом думала, чому це в театрі все йде так гладко й цікаво, а в житті люди зовісм не вміють подавати репліки й не думають про те, щоб дати ефективну нагоду своєму співбесідникові...”

“Усі непорозуміння, між людьми власне від того їх утворюються, — думала Муся, — що ніхто нікому не подає правильних реплік. Кожний робить, як йому хочеться, не думаючи про те, як це укладається в загальну ситуацію. Кожний говорить, що йому хочеться, не турбуючись, які з цього будуть наслідки і чи після них зможе їх партнер по сцені виконувати свою роль чи ні.

Нема режисера, а тому кожний робить, що хоче. І нічого з того гарного не виходить... Так само і

в революції — не було режисера, тому вона й провалилася. Вона бачила, як це було в їхньому місті — і так, мабуть, було скрізь. Усі бігали, обіймалися, вітали один одного. І писали в газетах. Так і видно було, що ніхто не знов, що йому робити. Якби був режисер, він поставив би всіх по місцях, дав би їм потрібні вказівки й репліки — і вистава, то пак революція, покотилася би рівно й перемогла.

А в світі? Чи є режисер у всьому світі?.. Бог? Але Бог, як вона Його досі знала, не мав відношення до світу природи... Він більше займався людьми, їх ділами, їх душами. Але від кого залежить усе на світі? І Сонце, і оті всі Венери, Марси, про які вони вчать у космографії?.. Не було нікого іншого, і доводилось вернутися до думки, що Всесвітом керує Бог. Але тоді Бог одразу ставав інший, не Христос з добрими очима, який любить усіх людей, і Мусю в тому числі, і який врятував її від смерти, померши Сам... Ні, це мусів бути якийсь інший Бог, у якому вміщалася фізика, Ньютонові закони. Який, мабуть, сам ті закони встановив, а Ньютон тільки зумів перекласти їх на людську мову... Але такий Бог відлітав кудись у міжпланетні простори, і павколо без Нього ставало порожньо й холодно...”

Треба сказати, що Муся не проходить через весь твір як стовідсоткова раціоналістка. Подеколи вона робить екстравагантні вчинки, наприклад, повторює те, що зробив офіцер Іуліч у лермонтовському оповіданні “Фаталіст”: іспитує свою долю за допомогою револьвера, який розряджує собі в скроню. Вона могла вбити себе, але, на щастя, револьвер не вистрілив.

Муся перериває своє навчання і йде працювати для фронту з небезпекою для власного життя. Що-правда, вона робить це також для того, щоб утекти від небажаного нареченого.

Такі Мусині вчинки ніби “роздвоюють” її образ, але люди нерідко роблять речі, яких ніхто від них не чекав. Треба тільки, щоб автор, психоаналізуючи свій персонаж, освітлюючи всі найтонші порухи його психіки, переконливо пояснив, чому він робить щось таке, що начебто не випливає з його вдачі.

Проте не все, що робить Муся, переконливо пояснене уважним вивченням її мотивів та гри її імпульсів. Не зважди показано як слід і самі імпульси, їхній вплив на її захоплення і вчинки. Її пляни, наприклад, колись “піти в нелегальні” не випрадані її характером.

Візьмемо її раптове кохання до Борисика. Цей молодий чоловік зображеній, а вірніше намічений, настільки схематично й блідо (хоч і задуманий як ідеальний герой), що трудно повірити тому, що він міг викликати в Мусі сильне почуття до себе. Образ Борисика вимагав яскравішої характеризації, психологічного поглиблення, щоб стати живою людиною, а не ходячим ієрогліфом.

Мабуть, найменш переконливо показано в творі процес національного самоусвідомлення Мусі, що привів до різкої зміни в її житті.

Формування національної самосвідомості інтелі-

НОВІ ДНІ, ЧЕРВЕНЬ, 1967

гентів-неросіян, у Російській імперії, особливо українців, було складним психологічним процесом. За тих часів воно вимагало певної ідеологічної спрямованості, величого елементу ідеалізму, відповідного оточення, іноді й відповідної біографії. У передреволюційні часи українство було насамперед "ідеологією серця" (зрештою, у великій мірі й після революції) ідеалістичним, навіть романтичним поривом — як це завжди буває в піонерів великої ідеї.

Як відзначено вище, Муся з її схильністю до раціоналістичного й аналітичного мислення, не має особливо імпульсивної вдачі. Це видно, зокрема, з того, що її висловлювання на українські теми не забарвлені ні романтичним патосом, ні сентиментальними нотами. Її аргументи йдуть "від голови", а не від серця, як це, здавалося б, мало бути в молодої дівчини.

Звичайно, український патріотизм не є властивістю якогось одного особливого темпераменту. У кожної людини є свій, відповідний до її вдачі, шлях до національної свідомості. Ale вражає те, що на українські теми, теми, насаженні великою "вибуховою силою", дівчина висловлюється беземоційними, безбарвними, ніби позиченими фразами, за якими не відно ні її власних думок, ні її безпосередніх, свіжих почуттів.

Ні в авторському тексті, ні у внутрішніх монологах, ні в діалогах персонажів літературний твір не повинен вдаватися до прямолінійного дидактизму чи явної політизації. Його ідеологічні чи публіцистичні висновки повинні носити передусім емоційний характер. Такого емоційного заряду не несуть Мусині декларації, наприклад, у цьому діялозі:

"...Морозов вийшов на веранду, де сиділа Муся, й спігав стривожено:

— Ale ж ви не думаете так, як ваш дядько?

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ОПАЛОВА ФІРМА

Future Fuel Oil Ltd. & Service Station

945 Bloor St. West — Toronto, Ont.

24-ГОДИННА

СОЛІДНА

I СКОРА ОБСЛУГА.

Чищення і направа форнесів безплатна.
Скористайте з доброї нагоди і замовляйте
ольву в нас.

Наші телефони:

Телефон бюро: LE 6-3551   Уночі: RO 2-9494
НОВІ ДНІ, ЧЕРВЕНЬ, 1967

Це ж просто смішно — відривати Україну від такого великого організму як Росія!

— Ale чого вам, росіянам, турбуватися? — спітала Муся. — Раз Росія така велика, то чому вона не може обйтися без України? Навіщо вам ще й нас?

— Ви не розумієте, Мусю, — хвилювався Морозов. — Сила Росії в її величині.

— Ale ж ця велич не зменшиться від того, як від неї заберуть пару тисяч квадратних верстов, — доводила своє Муся. — Велич у духовних досягненнях, у відвазі, у великодушності, у культурі...

— Mісія Росії — рости й ширитися! — перевонано говорив Морозом. — Вона призначена рости, аж поки не охопить Індію, Китай, не перекинеться звідти на інші континенти. Світом правив Рим, світом правила Візантія, тепер ним буде правити Москва. Москва дасть світові зразок того, як запровадити справедливість і правду.

— Москва? — здивувалася Муся. — Це колись за царя Івана так думали.. Я знаю. Ми вчили це: "Третій Рим — Москва, а четвертому не бути". Ale це ж застаріле! Хто тепер думає про світове панування? I хто дозволить це Росії? Є ж Англія і Франція... i Америка..."

Для художнього твору цей діялог (як і інші ідеологічні діалоги, наведені в книзі) занадто "оголений", мілко-публіцистичний. Аргументи обох сторін наївні. Доводам Морозова насамперед бракує елементарної логіки: за його словами виходить, що Україна не повинна відриватися від Російської імперії тільки тому, що Росія хоче панувати над усім світом. (Treba сказати, що навіть найбільші імперіялісти царської Росії не мріяли про те, що колись Російська імперія поширитися на "цілий світ").

У наших письменників нерідко виявляється тенденція робити ворогів наївними, навіть трошки дурнуватими, — мабуть, для того, щоб позитивним персонажам було легше їх подолати. Такий "композиційний засіб" доброму літературному творові противоказаний; занадто легка перемога над недолугим супротивником не додає чести позитивним персонажам.

У відповідь шовіністові Морозову Мусі доводиться виголошувати тривіальні, абеткові істини про те, у чому саме полягає справжня велич народів та про те, що "ніхто тепер не думає про світове панування" тощо. A говорить це вона напередодні явно імперіялістичної першої світової війни, у якій, між іншим, усі названі нею держави, хоч і з різних причин, були союзниками Росії.

У дійсній дискусії Морозов, напевно, називав би Україну Малоросією та доводив би, що малоросіяни — також росіяни, що українська мова — діялект російської тощо. Todі Мусі довелось б поборювати Морозова не елементарними істинами, а серйозними аргументами. Письменниця "звільніла" Мусю від цих труднощів.

Уся дискусія між Мусею й Морозовим взагалі анахроністична; тема її скоріше навіяна нашими днями, а не передреволюційною ситуацією. A

втім у своїх мистецьких інтересах письменник має право допуститися певного анахронізму. Головне в іншому.

Хотілося б, щоб геройня художнього твору, отже постать насамперед поетична, не висловлювалась у дискусіях, подібних до наведеної вище, так прозаїчно плоско, так елементарно-публіцистично. Хотілося б, щоб письменниця знайшла для неї слова емоційно-яскравіші, образні, щоб Муся не повторювала багато разів уже сказаних загальників, яким місце не в мистецькому творі, а в газетних статтях.

Твір багато виграв би, якби в ньому було показано весь складний процес становлення Мусинії національної самосвідомості — від її перших думок над українськими національними проблемами до завершення їх у стрункій ідеологічній системі. Справедливість вимагає сказати, що письменниця була свідома цієї потреби й нераз намагалася дати щось подібне до генези Мусиного національного почуття. Але перевантаженість твору побутовими епізодами щоразу відсувє цю генезу на "периферію" книги.

Муся з'являється в книзі в основному вже готовою українкою, навіть самостійницею. Коли ж вона стала нею — не зовсім ясно. Її батько, хоч він і національно свідомий українець, не має на неї виховного впливу й навіть не імпонує їй. Муся засуджує його ставлення до матері, вибухи його темпераменту. У родині немає сімейної гармонії, глухо говориться про шлюбну невірність батька. Отже не вплив батька зробив Мусю самостійницею. Хто ж, коли і як дав стимул її національному почуттю?

Оточення, у яке поставила Мусю письменниця, менш за все може сприяти формуванню її українського патріотизму. Воно космополітичне, при чому переважають у ньому росіяни й жиди... Таке середовище, як правило, денационалізує неросіян, бо в містах з етнічно мішаним населенням неминуче встановлюється всеоб'єднуюча імперська культура, отже насамперед мова. "Поборювати" таке оточення нелегко.

Дитячих спогадів про життя в селі та початкових Мусиних труднощів з російською мовою в гімназії не досить для того, щоб у малої дитини розвинулось більш-менш оформлене, чи бодай інстинктивне національне почуття. Відомо, що навіть з литомого селянського середовища виходило, та й тепер ще виходить, немало малоросів, які цураються "сільської говірки".

Ну, звичайно, Муся читала Шевченкові твори, які давала їй мати, грекиня з українськими симпатіями. Читала Муся й Гоголя. Обидва письменники навіювали їй невиразні романтичні настрої.

"Ї палило й зворушувало саме слово "Україна", в яке входило все — і селяни, і заводи коло міста, і море, і степ. І звичайно — козаки. І Шевченкові думи, що мусіли тулитися на "паперти". І Гоголів Тарас, що волів убити сина, який зрадив Україну. В усе це книжне й напівреальне якимсь природним звивом впліталися Мотині пісні й чарівне у своїй віддаленості Петровське. Оповита цими спогадами й образами Україна стояла непереможна й велична, і

було солодко думати про служіння їй — служіння наперекір усім".

Безперечно, Шевченкові твори, як і українські твори Гоголя, відіграли величезну роль у відродженні українського національного почуття, і про це ми вже читали в численних творах нашого письменства. Але приписувати це відродження лише впливові двох чи кількох письменників — значить не тільки ще раз проходити дзвіно протореною дорогою, але насамперед ігнорувати інші чинники цього відродження — отже спрощувати дуже складну проблему. Не всі, що читали Шевченка й Гоголя, негайно ставали ширими українцями. Мусили бути якісь передумови для певного сприймання цих творів. Ці інші чинники треба знайти та ввести їх в образ доби і в характеристика дійових осіб твору.

Розуміючи, що самих поетичних, але туманно висловлених посилань на твори Шевченка й Гоголя ще не досить для вияснення генези національного почуття, письменниця шукає й інших підстав для Мусинії ідеології.

"Про велич Росії вона чула так багато — з усіх підручників, з казань священиків, з промов під час урочистої паради перед капличкою в пам'ять "чудесного врятування" царської родини під Борками. Зрештою в ній виробилось іронічне й підозріле ставлення до всіх цих патетичних вигуків про велич Росії, до того фальшиво-напруженої тону, яким ця велич прославлялася".

Це звучить не дуже переконливо. Націоналістична російська чи будь-яка пропаганда необов'язково мусить викликати "іронічне й підозріле" ставлення. Таке ставлення може бути лише наслідком уже виробленої ідеології, а не вступом до неї.

Мені, як рецензентові, хотілося б крок за кро ком простежити й, так би мовити, "перевірити" генезу національного почуття Мусі та весь процес її "українізації", але письменниця не дала мені зможи зробити це, та й саму себе позбавила зможи повністю розвинути основну тему свого твору. З тих загальників, які подекули виголошує Муся, не можна скласти собі ясного уявлення про її шлях до національного самоусвідомлення. У творі він подається занадто спрощено, облегчено. Українська свідомість — подарунок Мусі від письменниці.

Дозволю собі підкреслити: така ситуація виникла в творі тільки тому, що письменниця намагалася втиснути в нього неспівмірно багато побутового матеріалу, і він у значній мірі поглинув історію ідейного росту Мусі. Створюється враження, що авторка час від часу пригадує основну тему свого твору, і тоді Муся ще раз проголошує кілька загальників на українську тему. Після цього фабула твору знову розплівається в різних напрямах — геть від своєї теми й ідеї.

Ось чому, коли ми доходимо до прочитованого на початку цієї рецензії фіналу "Прорости", то не можемо позбутися враження, що Муся пройшла повз усіх своїх численних приятелів-неукраїнців, шукаючи українських демонстрантів, тільки тому, що її весь

час вела владна рука письменниці. Інакше кажучи, письменниця не переконала нас сuto мистецькими засобами, що Муся зробила це сама.

Щоб показати неминуче складний процес формування національної свідомості Мусі, треба було глибоко ввести читача в її духовий світ в усій його "поліфонічності", освітлити засобами психоаналізу всі руки мислів геройні в їх поступовому розвитку, ускладненні й логічному завершенні. Читач мусить разом з героїнею пройти весь шлях її еволюції в усьому його драматизмі та разом з нею дійти до нового психологічного стану.

Я підкresлюю слова: "усього його драматизму". Наприкінці своєї книги письменниця заповідає, що її геройня в ім'я своєї ідеї, у боротьбі за волю України, піде на довгі роки страждань. Але на цей шлях її не поставлять самі туманні романтичні настрої та абстрактно-теоретичні загальники.

Для того, щоб Муся пішла на всі жертви й страждання, які готує їй письменниця, треба, щоб вона відчула себе настільки зв'язаною з своїм народом, що для неї вже стане неможливим позбутися почуття й своєї власної відповідальності за його історичну долю. Процес постання цього почуття не може не бути драматичним. Цього процесу ще не показано (в країному разі лише злегка намічено); можливо, він буде зображеній з більшою глибиною в третій книзі трилогії.

Тема, взята Людмилою Коваленко для своєї трилогії, безперечно цікава та актуальна й зараз. Але актуальна вона може бути не вмонтованими в твір загальними деклараціями, давно нам відомими, а аналізою складних психологічних процесів та викликаними цією аналізою думками й висновками.

Мистецька психоаналіза показує нам живу, конкретну й вірогідну, людину в сукупності всіх її властивостей. Вона дозволяє нам заглянути в душу героя та встановити з ним безпосередній емоційний контакт. Нарешті, вона дає авторові змогу позбутися в своєму творі підміни показу переживань персонажа авторською розповіддю про них, чи самою констатацією їх.

Переконливість у показі процесу духового росту героя створюється також відповідною структурою сюжету. Добре продуманий, цілеспрямований, міцно злагоджений сюжет мусить випливати з характеру героя. Певні висновки виводяться з людських ситуацій, які письменник творить у своїй книзі. Чи треба говорити про те, що ці ситуації повинні бути драматичними й спрямованими на те, щоб вияснити, чому, яким чином, у наслідок якого життєвого досвіду та яких міркувань людина зробила так, а не інакше. Сьогодні читача цікавить і процес, а не лише наслідок. Це вимагає від письменника, щоб він умів спостерігати й сам психічний процес, закони й перипетії якого далеко не прості.

Аналізу складності життя та багатоякісності людських характерів не можна підмінювати белетристичною інформацією й деклараціями автора чи його

персонажів. На жаль, наші письменники нерідко роблять саме це.

Від цих принагідних думок вернімося до "Прости". Читач може запитати мене: якщо в ній не показано з належною психологічною переконливістю всього складного процесу становлення національної свідомості геройні, то що в цьому творі показано?

Показано в ньому чимало. Через усю книгу проходить перед нами дівчина, що завойовує нашу симпатію багатьма позитивними рисами своєї вдачі. Розгортається історія її молодого життя, її перетворення з дитини на дівчину, з дічини на молоду жінку. Письменниця знає побут, про який пише. Вона вміє розповідати досить цікаво, щоб зробити свою книгу чительною, надати їй і певної пізнавальної вартості. Над цією книгою читач не буде нудитися.

Коли Муся не виголошує безбарвних загальників, наспіх накинених її письменницею, вона діє й почуває як жива людина, змальована пластиично й переконливо — однак, цього не можна сказати про багатьох епізодичних персонажів твору, які з'являються й зникають у творі занадто швидко й не встигають перетворитися на багатоякісні, індивідуальні характеристики.

У різних місцях книги читач нераз зустрічатиме цікаві, хоч, на жаль, і нерозвинені думки та життєві спостереження письменниці. Розміри цієї рецензії не дозволяють мені зупинятися на них.

Наприкінці не можу не висловити свого здивування з деяких місцевих західноукраїнських слів, недоречно вжитих у творі з життя Східної України: "коритар" (кричущий полонізм), "двірець", "м'ясар", "налогозий пиян", "расова нога" (?), а поруч із ними такі слова, як "получка", "застановлятися над чимсь" тощо. На жаль, така нерозбірливість у лексиці властива дуже багатьом нашим письменникам.

БУДЬТЕ НАЙКРАЩИМ У СВІТІ ПЕРЕДПЛАТИКОМ: НЕ ЧЕКАЙТЕ НА ПРИГАДКУ. А ВІДНОВІТЬ ПЕРЕДПЛАТУ САМИ!

УВАГА!

Уже вийшла з друку друга книжка етимологічних дослідів В. Чапленка

"НОВІ ЗНАДОБИ ДО ЕТНОГЕНЕЗИ СЛОВ'ЯН ТА ІНШИХ НАРОДІВ"

У цій праці уперше з'ясував походження таких слів, як от "бог" (усякий, не тільки християнський), походження прізвищ на -"ко" та -"енко" і багато іншого.

Ціна 2.00 доларів.

Можна набути й першу книжку — "АДИГЕЙСЬКІ МОВИ — КЛЮЧ ДО ТАЄМНИЦЬ НОШОГО МОВНОГО СУБСТРАТУ". Ціна теж 2.00 дол.

Замовляти:

V. Chaplenko c/o A. Krawchuk,
1010 Kilsyth Rd., Elisabeth, N. Jersey, U.S.A.

«Приїдьте в колиску православія»

Через тиждень після появи повідомлення в тижневиках "Український Голос" (Вінніпег) та "Українські Вісти" (Едмонтон) про мою подорож в Едмонтон, одержую листа від ТУС (т-во українських самостійників, складова клітина СУС — Союз Українських Самостійників) у Саскатуні, що, ми, довідавшись про вашу подорож в Едмонтон, ухвалили на своїх зборах запросити вас у Саскатун. Зроблено це на рекомендацію пані Соні Стратійчук. Листа підписав секретар ТУС п. Охітва.

Охітва? Знайоме прізвище, бо є в Торонті Омелян Охітва, а його син — д-р П. Охітва, тепер очолює головну управу СУС у Канаді. Виявляється, що це справді найближча родина — брати й небіж.

Через кілька днів одержую листа від Соні Стратійчук. Хто ж то така Соня Стратійчук? Це одна з будівничих "Нових Днів" на заході Канади. Визначна сусівська діячка — вона очолює СУК (Союз Українок Канади) у провінції Саскачеван. Ми з Сонею Стратійчук однодумці у справах української церкви і української школи. Про не я переконався на останньому соборі церкви у Вінніпезі. Коротко її лист зводиться до такого: ви вже, мабуть, одержали запрошення від нашого ТУС заїхати до нас з доповіддю. Обмінути Саскатун ви не можете, бо наше місто — "колиска українського православія в Канаді". Це сame в нас 49 років тому створено Українську православну церкву. Заїдьте, їduчи в Едмонтон, або вертаючись з нього...

А часу ж мало! Та заїхати треба. Пишу їм: "Спопіліваюсь заїхати. Повідомлю точніше з Едмонтону телефоном". І от, у суботу телефоную з п. Теличком до почесного голови СУС п. Юліяна Стечишина, бо не мали іншого телефону: "Перекажіть управі вашого ТУС, що я виїжджаю в понеділок о 3-тій годині, приїду в Саскатун по одинадцятій, десь переночую собі, а у вівторок рано зголошуся до вас..."

Час пізний — коло дванацятогої ночі, то я, звичайно, не міг сподіватися якоїсь зустрічі, тим більше, що попередив: переночую, а у вівторок зголошуся. Але на станції на мене чекали: о. Гр. Удод, почесний голова СУС Юліян Стечишин, секретар відділу ТУС п. Охітва і один із сусівських діячів — власник української книгарні П. Ткачук. Сідаємо в автомобіль п. Ткачука.

— Куди ви мене везете? — питают. — Скиньте мене в якомусь готелі, щоб був близько до церкви й до вас усіх, бо вже пізно.

— Їдемо до мене, — відповідає п. Ткачук. — То нічого, що пізно — жінка там чекає на нас з кавою. Не треба вам готель — у нас місця досить у кожного, але будете ночувати в нашему інституті. Ми хочемо, щоб ви побачили наш інститут не одним оком, а двома...

Що зробиш? Наказ є наказ...

Випили по каві і ще всякі "наддатки" до неї й

повезли мене в інститут Могили. Там чекав на мене п. Стратійчук (чоловік Соні Стратійчук), одвів мене в мою кімнату, де стояло величезне ліжко-канапа і я лягаю спати.

Вранці знайомлюсь з ректором інституту о. Олегом Кравченком, оглядаю дещо, снідаю, а тоді телефоную вже до пана Павла Ткачука, що хочу оглянути його книгарню. За кілька хвилин я вже був у його авті і ми поїхали. Книгарня величезна. Але тут уже не так, як у п. Мельничука в Едмонтоні: тут, крім книжок і часописів, є ще багато іншого краму.

Пан Ткачук знайомить мене з головою відділу КУК доктором С. Держком, який, як кажуть, "з місця" дає передплату і радить далі говорити в "Нових Днях" повним голосом про всі справи нашого громадсько-політичного життя. Через якийсь час приїздить своїм автомобілем о. Г. Удод і ми з ним їдемо оглядати місто, до якого я "привіз тепло, бо це в нас перший теплий день". Заїхали до нього й до хати, привітався з паніматкою, і поїхали в канцелярію адвоката Юліяна Стечишина, з яким мали полуднувати. Полуднували втрьох: о. Г. Удод, Ю. Стечишин і я.

Тут доведеться мені "признатися в коханні". Якби хтось мене запитав: який член СУСу на твою думку найрозумніший, найпорядніший, найблагородніший і взагалі най... най... най... "на всю Канаду і околиці", то я підняв би два пальці в напрямі неба і сказав би: "Бог мені свідком, що Юліян Стечишин!" Оце така моя любов і довіра до Юліяна Стечишина. Та й любити там є що, бо Ю. Стечишин — визначний публіцист, автор підручника української мови (англомовного), викладач університету, має величезну бібліотеку, у якій є унікати навіть. Тепер Ю. Стечишин пише велику історію українців Канади. Їх є вже кілька. Можна сподіватись, що його праця буде найкращою хочби тому, що він урахує недоліки своїх попередників. Наскільки громадянство, зокрема сусівці, вірить йому є факт, що ця праця ще незакінчена, а вже зібрано 25,000.00 доларів на її видання. Так, 25 тисяч! Книга присвячується століттю Канади.

І от виявилось на нашему полудні, що любов моя до Юліяна Стечишина якщо не заламалась зовсім, то дуже надщербилась. І мені стало прикро. У розмові виявилось, що цей мій "сусівський божок" "роздвоїв" академіка Михайла Грушевського: вчений він, мовляв, епохальний, а політик нікудишній, себто Юліян Стечишин прийняв на віру твердження екстремістів, не прослідив політичної ситуації 1917—1921 років, дивиться на події 50-літньої давності сучасними очима і... виносить смертні вироки діячам нашої революції, геніальним у тих умовах творцям нашої держави. Він просто відмовляється аналізувати події й людей та умови того часу, а вперто розглядає їх з сучасних позицій. Крім того, відмовляється зрозуміти тактичні вирази в деяких документах того часу.

Це мене до краю засмутило. І це дає мені підставу писати про це, бо це є доказ того, що безвідповідальні писання наших екстремістів, на превеликий жаль, роблять свою роботу. Звичайно, їм це треба, бо треба переконати маси, що в 1917—1921 рр. ми потерпіли поразку тільки тому, що на чолі революції були Грушевський і Петлюра, а не Бандера і Стецько. А тому, щоб ми виграли в майбутньому, то йдіть з нами... Гаразд, це річ зрозуміла, але при чим же тут Юліян Стечишин і всі інші розумні, чесні й порядні люди, які нічого спільногого з екстремістами не мають? Чому вони мають повторювати за ними дефектичне твердження, що ми програли у визвольних змаганнях, коли ми фактично виграли їх? Так, виграли, хоч і не на 105 відсотків. Доказом того, що ми виграли, є факт, що ось уже 46 років Росія робить усе можливе, щоб знищити наш виграш того часу і нічого не вдіє. Хіба це не виграш? Або твердження наших екстремістів, що ми перебуваємо в російській неволі поверх 300 років, не є жалюгідною пропагандою нашого бессилля, не є політично шкідливим твердження, що від 1654 роки ми в російській залежності перебуваємо, хоч фактично ми стали російською колонією з часів скасування гетьманщини й поділу України на губернії за часів Катерини II (1764 рік), а до цього це була лише васальна залежність від Росії.

Треба щось робити. Новій еміграції ереба було витратити коло 20 літ, щоб примусити всякий не-потріб перестати кидати болотом на Симона Петлюру. Якщо ми витратимо іще 20 років, щоб "реабілітувати" Михайла Грушевського, то чести нам буде мало. І ще менше користі. Треба б нашим історикам (не Прицакові, звичайно!) опрацювати джерельні матеріали й показати, що при належному відсotkovі свіdomих українців на початку Національної Революції нашої (яких 3—5 відсотків), при фронтах з усіх боків — румуни, поляки, росіяни червоні, росіяни білі, інтервенція французів і англійців, перетворення єдиних союзників (німців) на ворогів усередині молодої держави — виграти повністю війну було неможливо. Але факт, що Україна з усіх поневолених Росією народів перша проголосила свою самостійність і останньою припинила опір, майже чотири роки витримуючи боротьбу на всіх фронтах і всередині країни, є доказом величезного розуму й самопожертви її провідників і невгнутості її народу.

Саме такої праці я міг сподіватись від Юліана Стечишина...

Ta вернемось до моєї подорожі. Хоч ми собі "ланчували" й "політикували" з Юліяном Стечишином, але вечеряли знову ж у нього, у хаті вже. Був на вечорі в Савелі та Юліяна Стечишиних о. Г. Удод, з дружиною, був п. Стратійчук з дружиною Сонею і я. Поки там пані Савеля готувала обід, то ми собі випили по чарчині, оглядав я бібліотеку і тільки губами цмакав, бо вона, бібліотека, справді розкішна, ну, і знову сперечались на політичні теми.

Хто ж така Савеля Стечишина? Винятково культурна, приемна і скромна жінка, журналістка з ві

ликом стажем і доробком, авторка великої книги "Українські страви" англійською мовою. Вона, так би сказати, інженер від господарських і куховарських справ — закінчила університет з цієї ділянки. Того дня я переконався, що хоч я й маю чималий досвід, але такого щавлевого борщу, як варить пані Савеля, я таки й до другого потопу не зварю. Мабуть, та-кої гречаної каші теж "не сочиню". А от щодо звичайного порядного борщу, то я хочу спробувати по-змагатись. Пропоную таке: як ви, дорога пані Савелю, приїдете колись на схід Канади, то ми влаштуємо змагання — варитимемо одночасно борщ у двох посудинах. Тоді скличемо всіх редакторів і ще пару порядних експертів і дамо їм пробувати ваш і мій. Звичайно, не скажемо, який мій, а який ваш, бо я тоді напевно програю. I як ви мене переможете й тут, то я тоді впаду до ваших ніг остаточно.

Від Стечишиних поїхали на вечір. Вечір відкрив і ним керував інженер Степан Франко, сумківець (СУМК — Спілка Української Молоді Канади, складова частина СУС), представляв мене публіці Юліян Стечишин. Я повторив едмонтонську доповідь, навіть поширив її трохи (ддав причини, які сприяють асиміляції).

Признаюсь, що наскільки в Едмонтоні мені було легко й приемно промовляти, настільки в Саскатуні це було важко. Мені здавалося, що чимала частина публіки зовсім не цікавиться цією справою: зустрічається хтось? Ну, й нехай собі зустрічається! Хтось проти зустрічей? Ну, й нехай собі буде проти! Що мені до того? Бути чи не бути Світовому Конгресові Українців? Буде, то хай буде, а не буде, то й так буде... Перебрали бандерівці УККА? То що нам до того — ми канадці і в нас є КУК! А як КУК переберуть? То що нам до того — нас не переберуть...

Оце таке в мене враження про частину публіки, до якої я промовляв. Не тверджу, що так справді є, але так мені здавалося.

Була й опозиція. Дехто "опонував" мовчки, а дехто повним голосом. До таких належав і мій добрий знайомий уже, як я кажу "братчик", п. Шарко, бандерівець. Опонування його не було дуже переконливим, але дуже темпераментним. Та, здається, мені, що ми однак з ним домовились. У всяком разі не посварилися.

На закінчення вечора промовив о. Г. Удод від громади, а п. П. Ткачук від ТУС, себто дякували. Був на вечорі й голова провінційної управи СУС у Саскачевані Д. Кирилюк. Був також голова місцевого відділу КУК д-р С. Держко, здається, з кіл УНО. Усіх людей було яких 70—80, також полічити мені не вдалося точно.

По закінченні випили каву в нижній залі і я вже мусів іхати на станцію. Знову не поїхав сам — відвив мене П. Ткачук з дружиною, поїхав на станцію і о. Г. Удод, а також і Ю. Стечишин з дружиною, згадуваний вище голова КУК, ну, і мій мілий і симпатичний опонент п. Шарко.

Сердечне спасибі всім тут згаданим і не згаданим, зокрема відділові ТУС за запрошини й організа-

цію вечора, а особливо пані Соні Стратійчук за її ініціативу, а її зятеві інж. С. Франкові за керуванням вечором.

Про місто нічого не скажу, бо мало його бачив, але воно багато більше і краще, ніж я сподівався. Наступного року має відбутись ювілейний собор нашої Української православної церкви в Канаді. Звичайно, він мав би відбутись у "колисці українського православ'я в Канаді", у славному місті Саскатуні. Як Бог дозволить, то мені було б найбільшою привільністю на ньому бути. Тоді вже щось і написав би не лише про собор, а й про місто Саскатун, на яке я міг глянути аж на 20-му році свого перебування в Канаді. Та й то "одним оком"...

ВЕЧЕРЯ ДЛЯ ЖУРНАЛІСТІВ У МІНІСТРА АЛАНА ГРОСМАНА

Добре відомий нашим читачам міністер провінційного уряду Онтаріо (див. про нього в "Н. Днях" ч. 208, сторінка 13) 17 квітня ц. р. запросив у гості всіх редакторів етнічної преси. Дім Етель і Аллана Гросманів добре відомий редакторам етнічної преси — уже шостий рік кожної весни він запрошує редакторів до себе в гості.

Цього року в п. Гросмана зібралося понад 30 осіб. Як і завжди, це дуже присмна товариська зустріч, як кажуть, без політики і без програми, яка зближує редакторів етнічної преси, що сприяє стиранню "гострих кутів" між різними національними групами Канади.

Міністер А. Гросман — жив з походження. Він має симпатію до новоприбулих. Багатьом з них він допоміг улаштуватися в Канаді. Дуже добре живе з українцями.

Він привітав своїх гостей, сказавши жартома, що це, мовляв, не виборча гостинна, бо, як ви знаєте, "прем'єр Онтаріо Дж. П. Робарتس виборів ішо не проголосив" ... Ця його "промова" була аж надто коротка — двохвилинна. Відповів йому трихвилинною промовою голова Асоціації Етнічної Преси д-р Й. Кіршбаум, який подякував за його службу людям Онтаріо взагалі, підкреслив, що він ніколи не робить різниці між етнічними походженнями канадців, зокрема прихильно ставиться до новоприбулих.

Прислуговувала гостям, як і завжди, дружина міністра пані Етель з молодшою дочкою. Гостинна в родині Гросманів завжди присмна, затягуються вона до пізньої ночі.

ГОСТИНИЙ КОНЦЕРТ ДИТЯЧОГО ХОРУ

28 травня ц. р. в Торонті (зала Центр. Технічної Школи) відбувся концерт дитячого хору Музичного Інсти-

туту у Філадельфії під диригуванням проф. Юрія Оранського. Хор виконав цілий ряд творів М. Фоменка, К. Степенка та інших композиторів, а також оперову сценку М. Фоменка "Кі-кі". По цій сценці хор проспівав повну радості й ритміки пісню "Ми веселі козенята" з опери Л. Компанійця "Вовк і семеро козенят".

Хор мав великий успіх у публіки. Це безперечно один з найкращих наших дитячих хорів на еміграції.

ГОЛОВА ВИКОННОГО ОРГАНУ УНРАДИ В ТОРОНТИ

У кінці травня до Канади прибув голова ВО УНРади д-р А. Фіголь. Прибув не як голова ВО — ця його подорож була запланована понад рік тому у справах видання "Енциклопедії Українознавства". Та по-скільки на VI сесії УНРади його призначено на посаду голови Вик. Органу, то він поєднав у цій подорожі свої обов'язки по НТШ і УНРаді.

24 травня відбулася пресова конференція, а годину пізніше — доповіді для громадянства в залі УНО. На пресовій конференції були присутні редактори всіх торонтських газет і журналів за винятком гетьманської "Батьківщини". З вініпезьких тижневників був представлений лише "Український Голос".

Головував на пресовій конференції й доповіді голова представництва Вик. Органу УНРади на Канаду п. І. Дубилко.

Чогось особливо нового д-р А. Фіголь не сказав — усі його заходи і плянування праці на майбутнє скеровані відповідно до ухвал VI сесії УНРади. Як відомо, поява д-ра А. Фіголя на посаді голови ВО є здійсненням давнього пляну поширення бази УНРади, себто зачленити до праці безпартійне громадянство, зокрема молодих фахівців. Подруге, має намір поширити працю на зовнішньому відтинку. Для цього треба збільшити фінансову базу УНРади, бо без коштів нічого не відіш. Потрете, він плянує створити ресорт дослідів сучасної України, у якому працювали б молоді українські дослідники, професори чужинецьких університетів, зокрема американських і канадських. Цей ресорт має би працювати у США. Тут п. А. Фіголь велику надію покладає на допомогу віцепрезиденту УНР в екзилі проф. Миколі Степаненку.

Промовляє д-р А. Фіголь добре, змістовно, йому не-властива патетика і псевдопатріотичні фрази, тому його привімо й корисно слухати і він від першого разу здобув собі симпатію й довіру громадянства.

Людей у залі багато не було — яких 300 осіб лише, бо це була середа, день праці. Цікаво було простежити за зміною публіки. Досі, як правило, на доповідях діячів УНРади (покійні вже Іван Багриний та О. Бойдунік, як також і теперішній президент УНР в екзилі М. Півніцький) переважали члени різних партій і так звані "східняки", які досі буди основою товариств сприяння УНРаді. На цій же доповіді було багато безпартійних,

особливо галичан. Була їй молодь, особливо пластуни. Є надія, що склад товариств сприяння УНРаді тепер зміниться і значно пошириться. Сьогодні УНРада об'єднує десять українських партій з усіх одинадцяти. А це доказ того, що вона з представником таки величезної більшості еміграції, коли врахувати, що безпартійні маси майже стовідсотково підтримують УНРаду.

З приємністю відзначимо, що д-р А. Фіголь, як юного попередника, розглядає еміграцію не як виїжджий чинник нації, а допоміжний, і виразно обстоює єдність дій нації й еміграції: "Тільки єдність дій еміграції її усієї нації забезпечить успіх у визвольній боротьбі нашого народу", сказав голова ВО УНРади.

Виглядає так, що VI сесія УНРади в особі д-ра А. Фіголя знайшла дуже надійну особу на голову Виконного Органу.

ЗУСТРІЧ З ПОЕТОМ

Як ми вже повідомляли в квітневому числі, поет Віталій Коротич приїхав до США на стипендію ЮНЕСКО. Мав свої виступи в Чікаго. Пізніше виїхав у Міннеаполіс, де теж мав цілій ряд приватних зустрічей, а потім ще й вечір для публіки, на якому читав свої твори. Як нас повідомляли, вечір був винятково успішний — він зробив найкраще враження на українців Міннеаполіса й Сан-Пала і своїми творами і свою особистістю. Вечір був закритий — пускали лише за спеціальними запрошеннями.

У погоджені з ЮНЕСКО змінив свій плян — не поїхав у Каліфорнію, а в Нью-Йорк, де виступав в Колумбійському університеті і в кількох університетах навколо Нью-Йорка. І відіїх з великим успіхом.

Останній його виступ відбувся в "Клубі Круглого Стола" 25 травня ц. р. На цей вечір виїхав і я, точніше вилетів, бо їхати вже не було часу.

Вечір відкрив голова клубу проф. Всеволод Голубинич, який сказав, що обіцяної дискусії не буде, можна поетові давати запитання лише на літературні теми, як він кінчить читати поезії, бо В. Коротич, лише поет, а не представник влади чи партії. Крім того, він є стипендіатом ЮНЕСКО і підписав угоду з ЮНЕСКО, що не буде займатися у США ніякою політикою. Одночасно додав: "Завтра нашому гостеві 31 рік..." Тут публіка вирила його слова оплесками. До речі, у Канаді В. Коротич відзначав своє 29-ліття. Закінчив своє змістовне й приємне слово проф. В. Голубинич таємними словами: "Коротич за чесне мистецтво. І в цьому, Боже, йому помоги!"

Коротич почав із вступного слова. Переказую його промову дуже скорочено.

Мені приємно, що сюди прийшли люди доброзичливі. Усі люди політичні, без політики нема нічого. Українська література завжди була політичною. Наш з'їзд письменників показав, що письменники виявили спільні розуміння великих справ. Сказано багато про мову, про націю. Письменників тим більше росте вгору інтернаціонально (як корона дерева), чим більше пускає коріння в національній ґрунт. До нас прийшли письменники, яких люди моєго покоління не знали. Це Косинка, Зеров, Плужник і т. д. (розстріляні, а тепер реабілітовані). Поруч з ними прийшли в літературу й 18-літні діти, особливо з літературної групи Київського університету. Між ними є дуже талановиті й розумні поети й письменники.

Воскресли старі — М. Рильський у старих літах дав значно більше, ніж замолоду. Чи зможемо ми віправити довір'я народу нашого — покаже майбутнє...

Я прочитаю вам свої вірші. Почину з триптиха "Шевченко". Я читаю цей триптих завжди. Читаю людям, читаю собі, бо наш Шевченко не звичайний поет тільки — він усе, увесь наш народ...

І тут же почав читати відомий нашим читачам триптих "Шевченко", потім вірш "Україні", вірш "Торonto", першодрук якого наші читачі читали в "Нових Днях" іще два роки тому, і цілий ряд нових віршів.

По читанні почались запитання, які сют-тут передходили в дискусію. Переказувати цього не буде — нема місця. Відповідав він дотепно, часом гостро, але з властивою йому доброзичливістю до опонента. Дискусія була цікава. Часом, правда, виглядало наївно, як йому пояснювали, яка різниця між США і СРСР...

Другого дня, у п'ятницю 6 то, ми з ним зустрілися на перехресті двох вулиць і блукали по місту. Час од часу заходили десь у таверну чи в ресторан, бо піти десь на довший час у нас не було часу. Блукали ми так яких дві з половиною годин чи й більше. Про що ми розмовляли? "Про погоду й гарних жінок", себто найменше "політикували".

Наших читачів, особливо читачок, цікавитиме, як він тепер виглядає, який він... Забудьте про Коротича наївного й доброго юнака — він тепер змужнів, порозумнішав, покінчішав, став соліднішим, обережнішим і впевненішим. Це не значить, звичайно, що він уже не такий щирій, як був — ні, щирій і добрий і тепер, такий же людоязечець, як і був, і такий же політичний від початку й до кінця поет, як і був. Але змужнів!

Питас мене:

— Ну, Петре Кузьмовичу, то як я тепер виглядаю? Дуже змінився?

— Добре. Я дуже вдоволений. Дуже. Ростете.

Із закопленням згадус Канаду. Каже:

Канада стала
частішою величного
часопису його нещебез,
що-че повалася дії
себе, задувши про неї:
Та її люди всіком
не мають задувати
про мови. Стиль
її істуємо.

16. v. 67, Dr. Korotich.
1925.

— Тут люди не такі, як у Канаді. Тут усі розполітиковані дуже.

— Нема різниці в наших людях, — відповідаю. — Тільки я в Канаді намагався ізолятувати вас від тих розполітикованих.

— Може. Але Канада лишила в мене нестерпний слід на все життя.

В загалі йому Канада більше подобається своєю безпосередністю, ширістю людей. Просив мене передказати привіт канадцям: "Чи ви це видрукуєте, Петре Кузьмович?" "Звичайно, пишіть". Він бере папір і пише:

"Канада стала настільки великою частиною моого життя, що — не поважав би себе, забувши про неї. Та я люди ніколи не мають забувати про людей. Для того я існуємо. В. Коротич. 26. 5. 67. Н. Й."

Цікавився справами журналу.

— Чи ви ще довго "Нові Дні" втримаєте?

— До другого потопу.

— Примітив вас з'їсть..

— Не ображайте наших читачів — не дадуть...

Звичайно, хотів би приїхати вдруге до Канади й до США. Така можливість є, якщо запросять якийсь університет чи якесь канадська або американська установа.

Мене питують часто:

— То ви Коротичеві вірите ще й досі?

На це питання відповідаю:

— Так. Вірю, що він чесна людина й добрий поет. А більше я кічим і не цікавлюсь — я тільки редактор. І людина теж. Зміню свою думку аж тоді, як піймаю його на поганому вчинку. Хоч я цього найменше сподіваюсь.

Скорі ми познайомимо наших читачів з новими позиціями Віталія Коротича.

ЯК МИ ВШАНОВУЄМО ВЕЛИКИХ?

28 травня в катедрі св. Володимира в Торонті відзначено роковини смерті С. Петлюри. До речі, цього року вперше в історії православної громади відзначалося не тільки Петлюру, а й Коновалця. Зроблено це під тиском членів ОУН. Не дуже це добре, що з нагоди 50-річчя Української Національної Революції проводиться така "зрівнялівка". Ми шануємо полк. С. Коновалця, бо він відіграв поважне значення в нашій історії, особливо в історії західних областей України, і тому вважаємо, що робити його "безплатним додатком" до когось — значить зневажати його пам'ять.

Було дві доповіді, які зайнайли разом 48 хвилин: Івана Дубилка (голова представництва ВО УНРади в Канаді) про Симона Петлюру і визначного оумівського діяча д-ра З. Киніша про С. Коновалця.

Обома доповідями не було підстави захоплюватись. Хочемо звернути увагу на деякі наївні твердження д-ра З. Киніша. Наприклад, не дуже то переконливо й солідно звучить твердження доповідача, що "сьогодні і Петлюра і Коновалець стоять коло престолу Всевишнього..." Чи аж так доповідати про революціонерів на 50-му році Національної Революції?

Не менш наївно звучало й пояснення відмінності між Петлюрою і Коновалцем: Петлюра — вождь стихійної революції, а Коновалець — вождь плянової, організованої революції. Правда, доповідач зробив це "відкриття", посилаючись на якесь твердження Уласа Самчука, але від того воно не стало ані переконливішим, ані розумінішим.

Не мавши такого наміру, доповідач, бувши чесною людиною, сам заперечив потребу й можливість вшановувати цих двох діячів разом, як нерозлучних "революційних близнюків", заявивши в доповіді, що "властива роль С. Коновалця починається з двадцятих років, коли створено УВО". Це свата правда, що С. Коновалець став відомою людиною аж у другій половині двадцятих років, то чого ж його "тулти" до провідників Української Національної Революції? Петлюра — вся нація, Коновалець — одна партія.

Православна українська громада таким святкуванням зробила велику політичну помилку, стала на шлях "політичної зрівнялівки". Церковний громаді це аж нікчем — для політики є інші організації.

Не зважаючи на очевидність цих фактів, "Гомін України" в числі від 10 червня видрукував редакційну статтю "Як вшановуємо героя?", у якій висловив своє вдоволення в цього кроку катедральної православної громади. Але дуже обурився, що до Симона Петлюри не вчеплено їхніх (бандерівських) провідників: мовляв, мельниківці в православній катедрі спекли свою печенью, то треба ж і нам не пасті задніх... "Гомін України" вважає, що треба було додати до С. Петлюри ще "...ген. Р. Шухевича і провідника ОУН Степана Бандери". Щастя, що пп. Стецько і Ленкавський та редактори "Гомону України" ще живуть, бо тоді напевно цей список "безплатних додатків" до одного з провідників Української Національної Революції був би іще в кілька разів більший. Не хочу "пасті задніх" і я, бо я серіозно задумую змінити політичну платформу, — переходити в табір екстремістів! — і, мабуть, через якихось там 50 років я вже помру, то попереджу, що з нагоди століття Української Національної Революції я мушу бути теж у спискові безплатних додатків до Славної Пам'яті Симона Петлюри. Культурного референта катедри св. Володимира п. Миколу Валера прошу це вражувати вже наперед. При чому, прошу п. М. Валера пам'ятати, що я родимий православний і від тім'я аж до п'ят петлюрівець, то вже мос благородне ім'я не дуже то далеко відсувайте: зробіть, щоб я був після Симона Петлюри бодай на п'ятому, а не на сто п'ятому місці... Інакше — ображусь на смерть!

А концерт був дуже якісний. Поперше, новиною для Торонта була К. Бранка-Кривуцька з Детройту, яка прочитала "І ти боролась..." Лесі Українки та монтаж з поеми В. Онукрієнка "Симон Петлюра" (ци поема була кілька років тому друкована в "Н. Днях"). К. Бранка-Кривуцька — артистка з Харкова. Її сьогодні можна вважати за одну з найвизначніших майстрів художнього слова на еміграції. Цей вибір п. М. Валера можемо привітати й похвалити.

Із співаків виступали відомі вже торонтианам: С. Сахно, І. Заїка-Восвода, Стефа Федчук, П. Радко, Г. Ярошевич і хор катедри під дирігуванням Юрія Головка.

Акомпаньовали: Г. Голинська та А. Ярошевич. Оформлення сцени: Л. Руденко.

ШЕВЧЕНКОВСЬКА ФУНДАЦІЯ ПРЕДСТАВНИЦТВО - ТОРОНТО

ШЕВЧЕНКОВСЬКА ФУНДАЦІЯ —
ЦЕ НАША МАЙБУТНІСТЬ У КАНАДІ

АДРЕСА:

191 Lippincott St. — Toronto 4, Ont.
ЧЕКИ ВИПИСУВАТИ:

The Taras Shevchenko Foundation

ПРОФЕСОР КУБІЙОВИЧ У ТОРОНТІ

У травні до Канади приїхав проф. В. Кубійович, головний редактор "Енциклопедії Українознавства", перший зошит якої вийшов ще в 1949 р. У складанні цього наукового довідника про Україну взяло участь 120 науковців і 48 авторів співпрацювали як рецензенти. Як тільки вийшли перші зошити "Е. У.", то в Україні приступлено до видання "Української Радянської Енциклопедії", на що російські окупанти до того часу не дозволяли, хоч відповідні заходи створення УРЕ почато було ще в 20-х рр.

Проф. В. Кубійович

19 травня ц. р. проф. В. Кубійович зустрівся з представниками української преси, а 3 травня в готелі "Роял Йорк" відбувся банкет. Мета банкету: популяризувати справу "Е. У." серед громадянства і зібрати відповідні кошти на продовження праці. З цією метою й визначено ціну квитків 50.00 дол. від особи, а студенти — 10.00 дол. від особи. Обидва ці завдання банкету виконані: на банкеті було коло чотирьохсот осіб.

Банкет організував "Патронат над Енциклопедією Українознавства", який виник кілька років тому з ініціативи "Пласти". Очолює "Патронат Е. У." С. Борис. Він же й відкрив банкет. Головував на банкеті З. Зелений. Було цілій ряд привітів. Деякі з них були "підтвердженні чеками". Зокрема група пластунок-юначок, вітаючи проф. В. Кубійовича, передала чека на 818.94 дол.

З привітів треба згадати слово голови ВО УНРади д-ра А. Фіголя, що досі очолював господарську (видавничу) частину "Е. У."

Основну доповідь на банкеті про-

чиав д-р В. Кубійович. Доповідь була цікава, побудована на фактичному матеріалі, як і личить вченому. Досі видано тритомову "Е. У. 1", себто статейну. Тепер вона видається англійською мовою. Перший том уже вийшов пару років тому. Решта готова до друку. Видас її коштом УНСоюзу Торонтський університет. У 1954 р. розпочато працю над "Е. У. II" — гаслововою. Досі ІІ вийшло 4 томи (21 зошит, 1680 сторінок), а п'ятий тепер друкується.

Усього має вийти 8 томів, що дасть 3.200 відомостей про Україну і українців у всьому світі. Це буде дуже поважний науково опрацьований довідник.

ОДУМ СКЛАВ ІСПІТ НА ВІДМІННО

ОДУМ — нова юнацька організація. Вона нова не лише тому, що створена пізніше інших організацій — вона нова й тому, що вона нікого й нічого не копіює, а шукає нових форм праці, які б відповідали сучасним умовам.

Нове шукається у методах виховання, в організаційній будові і в зовнішньому вияві організації. Досягів ОДУМу треба віднести журнал "Молоді України", що вже виходить 17-ий рік і є справді здобутком не лише ОДУМу, а всієї еміграції, мішаний хор "Молоді України" у Монреалі, мішаний хор і капеля бандурістів у Торонті, танцювальну

группу М. Балдецького в Торонті тощо.

Хор "Молоді України" в Монреалі створено з одумівців у 1964 р. Напочатку вписалося до хору лише 18 осіб. Після кількох не дуже то сміливих виступів перед публікою, хор у 1965 році зрос до 42 осіб. Хор зростає далі і сьогодні має вже коло півсотні співаків.

При хорі існує тріо в складі Ліди й Валі Михайлівських та Тетянин Аксюк.

На весні 1966 р. хор у своєму репертуарі мав уже 23 твори Степенка, Леонтовича, Демуцького, Кошиця, Ступницького, Лятошинського, Коломніцького, Вірьовки та інших композиторів. Хор часто виступав на різних національних та громадських святах. З власними концертами виступає двічі в 1966 році: весняний у березні та осінній у листопаді.

Коли в січні 1967 р. з'ясувалося, що хор "Молоді України" запрошений до виступів на Світовій Виставці в Монреалі (в аматорській класі), то хор на чолі із своїм співдру́жником і дуже працьовитим диригентом Іваном Козачком починає працю над новим репертуаром, зокрема поповнюючись репертуаром шедеврами церковної музики: "Тебе Бога хвалимо", "Херувимська ч. 7" Бортніцького, "Хваліте ім'я Господне" Смирнова та іншими. Сьогодні хор має в своєму репертуарі коло 40 творів.

Щоб збільшити хор, поспілти його для виступу на Світовій Виставці, хор об'єднується із старшими хори-

стами хору Торонтської філії ОДУМ, яким керує Валентина Родак.

Історія хору Торонтської філії ОДУМ почалась з 1963 р. від рою юних одумівок (Юній ОДУМ складається з дітей від 8 до 15 років), що мав назву "Лісові Дзвіночки". Виховницею в тому рою була молода одумівка Валентина Родак. Ця групка відчатор від 8 до 12 років виступала на різних святах: Шевченка, Петлюри тощо і мала вели-

кий успіх. Вирішено поширити цю групку старшими одумівцями і в 1966 році хор Торонтської філії ОДУМ налічував уже 45 осіб, а тепер він уже має в своїому складі 60 христів. Керує ним і далі та ж сама В. Родак. У його репертуарі є твори таких композиторів: Степового, Леонтовича, Фоменка, Китастого, Платона Майбороди та інших.

Цей хор здебільшого виступає під акомпанемент одумівської на-

пелі бандурістів, яка є першою капелою бандурістів у Канаді взагалі, а серед усіх молодечих організацій зокрема. Створена вона в квітні 1966 р. Перші лекції гри на бандурі одумівцям дав Юрій Голубко. Влітку, під час таборування юних одумівців ОДУМ запросив двох бандурістів з капелі Петра Китастого (Детройт, США) Євгена Метулинського та Олексія Мокієнка. Там, у літньому таборі на відпочинковій оселі УНО, юні одумівці вчилися грати на бандурах по 3-4 години денно.

ОБЕЗПЕЧЕННЯ ВІД БЕЗРОБІТТЯ

ТЕПЕР ПРИСЛУГОВУЄ ДЛЯ
БІЛЬШОСТИ РОБІТНИКІВ НА
ФАРМАХ, РЕНЧАХ,
РОЗСАДНИКАХ,
ТЕПЛИШЯХ,
ОВОЧЕВИХ, ГОРОДНИХ
САДІВНИЦТВІ,
ТА КВІТКОВИХ
КУЛЬТИВАЦІЯХ

Робітники:

У своєму власному інтересі вивідайте, чи вам прислуговує обезпечення від безробіття тепер уведені в життя у сільському господарстві й садівництві.

Працедавці:

Якщо у вас працює хтонебудь, ви мусите притримуватись певних розпоряджень. Це буде у вашому інтересі негайно вивідатися про обезпечення від безробіття для ваших робітників.

Негайно поінформуйтесь докладно про це у найближчому до вас бюро

UNEMPLOYMENT
INSURANCE
COMMISSION
GOVERNMENT OF CANADA

Іван Козачок

У цьому році головна управа ОДУМу Канади зуміла закупити іще кілька бандур виробу Чернігівської фабрики музичних інструментів і тепер капела налічує 17 бандурістів і бандурісток, з них кілька початкуючих. Капела прийняла назву: "Капела бандурістів ім. Гнати Хоткевича".

Підготовка до виступів на Св. Виставці в Монреалі відбувається рівнісно: І. Козачок опрацьовує твори з хором "Молода Україна", а В. Родак ті ж твори з хором Торонтської філії. Потім хори з'їжджаються разом: то в Монреалі, то в Торонті і так працює збірний хор ОДУМу, яким керує Іван Козачок. Іван Козачок час од часу приїздить ще в Торонто й сам, без хору.

Цей об'єднаний хор вирішив "обспівати" свій репертуар на прилюдних концертах. З цією метою 20 й 21 травня хор "Молода Україна" приїхав до Торонто і вже спільно з хором та капелою бандурістів і танцювальним ансамблем під керуванням М. Балдецького виступив з концертом у Торонті 20 травня (зали "Гарбор Каліджіен Інститут"), а 21 травня в Сан Кетерніс (удені) і в Гамільтоні (узвочорі).

Усі три концерти пройшли з по-
НОВІ ДНІ, ЧЕРВЕНЬ, 1967

вним мистецьким і матеріальним успіхом: на концерті в Торонті було понад 450 осіб, в Сан Кетерінс коло 200, а в Гамільтоні — коло 150 осіб. На концерті в Торонті був присутній і голова Виконного Органу УНРади д-р А. Фіголь, що привітав одумівців і всю молодь короткою промовою. Цікаво відзначити, що на концерті в Торонті було чимало присутніх пластиунів. Це вперше, що пластиуни звали "залізну заслону" (в одумівців її нема взагалі) і прийшли чисельно на одумівський вечір. Усі інші юнацькі організації до цього ще не добралися, хоч уже відбувся Другий Ватиканський Собор і сьогодні вже пора б хоч трохи змінити тактику...

Валентина Родак

Концерти складались з двох відділів: у першому виступав хор Торонтської філії ОДУМу під диригуванням В. Родак, капела бандуриністів ім. Г. Хоткевича під керуванням В. Родак (дуже допомагає їй у цьому Віктор Дужнай), тріо хору "Молода Україна" з Монреалю, танкова група під керуванням М. Балдецького з Торонта і мішаний хор "Молода Україна" під керуванням І. Козачка. У другому відділі виступив зведений хор, яким керував І. Козачок. У цьому відділі виконано три церковних

твори, які згадані вище, "Ой і зайди, зіронько" О. Кошиця (соліст С. Старицький), "Повій вітре" та "Дрібен дощик іде" (солістка Віра Буриш) В. Ступницького, "Кіївський вальс" П. Майбороди, "Дівчино моя, переяславко".

Акомпанювали: Віра Цебенко (піаністка) та акордеоністи В. Цвітков і Л. Декар.

Може, сьогодні ще рано оцінювати мистецьку досяжливість цих хорів, бо це ж молоді молодечі хори, але треба признати, що хори, по-різно і зведені, звучать дуже добре — тут уже є що слухати і на що глянути, бо сто осіб дітей і молоді на сцені виглядають імпозантно. Ні окремо, ні зведенім хором не виконано жодного дешевого хору — все високоякісні твори, отже, на дешевий ефект мистецькі керівники ОДУМу І. Козачок і В. Родак не розраховують. Публіка сприймала концерт захалено. Авторитет ОДУМу тепер зростає з кожним днем.

Зведеній хор ОДУМу співає на Світовій Виставці в Монреалі: 17 червня — два концерти (11 і 3-тя година дня), 29 липня і 11 жовтня. 31 липня зведеній хор співатиме в Оттаві на молодечих святкуваннях з нагоди 100-ліття Канади.

ЗАКІНЧЕННЯ УЧБОВОГО РОКУ В КАТЕДРІ СВ. ВОЛОДИМИРА

У неділю 11 червня відбулося відкриття сезону на фармі катедри св. Володимира в Торонті. Фарма розташована за 25 миль від Торонта.

До цієї дати пристосовано й свято закінчення учбового року в школах катедри. У школі цього року вчилося понад 300 дітей, на курсах українознавства ім. І. Котляревського — 81 курсант.

З цієї нагоди на фармі відслуговано св. Літургію (архієпископ Михаїл, митрат Д. Фотій, співав хор катедри під керуванням Ю. Головка).

Потім відбувся громадський обід, а по обіді концерт учнів школи й курсантів. До речі, у святкуваннях узяли участь і школи при православних церквах на Зах. й Новому Торонті.

Офіційну частину на обіді відкрила голова катедральної громади Б. Оранський, промовляв також один із троєвів громади і попередній довголітній голова її М. Гетьманчук і коротку промову сказав архієпископ Михаїл.

Концерт відкрив директор курсів українознавства А. Ліщина, програмою керував голова батьківського комітету рідної школи при катедрі М. Сотник. Закінчив свято змістовою промовою до молоді й батьків архієпископ Михаїл.

Разом з дітьми у святкуваннях узяло участь коло шестисот осіб.

ВИСИЛАЄМО БЕЗПЛАТНО

показове число цікавого, багато ілюстрованого місячника для молоді в юнацькому віці.

● Якщо Вашим дітям сподобається "Юнак", передплатіть їм його. ● Річна передплата: \$5.00.

● Витніть це оголошення і вишиліть його на адресу:

Прошу прислати мені безплатне показове число "Юнака". (Подайте адресу по-англійському):

(ваше ім'я і прізвище)

(докладна адреса)

YUNAK Magazine
2199 Bloor St. West, Apt. 5
Toronto 9, Ont., Canada

ОЛЕКСАНДЕР РОЇК У ТОРООНТИ

Марістер Олександр Роїк, викладач слов'янських мов у Саскачеванському університеті, відвідав нашу редакцію і розповів про мету своєї подорожі до Торонта. Він тепер опрацьовує тему: "Вклад Горецького в розбудову Канади в 19-му столітті". На цю працю одержав фінансову допомогу Канадської Ради. Одночасно опрацьовує тему "Рінній період індивідуального приїзду на поселення українців у Канаду" (починаючи від 1813 і до 1891 року). Має 87 сторінок праці, яка має називу: "Чи були українці в Канаді перед 1891 роком?" Має також працю англійською мовою (46 стор. машинопису) "Українські поселення в Альберти", яка буде друкована у збірнику про українців Альберти, якого видає університет провінції Альберта в Едмонтоні.

У Торонті мігр. О. Роїк розшукував матеріали для своїх праць у провінційному архіві Онтаріо, а в першій половині червня виїхав до Оттави, де має розшукувати додаткові документи в Державному Архіві Канади.

JOSEPH J. RAJCA FURS

921 College St. — Tel.: LE 4-5545
(at Dovercourt)

КУШНІРСЬКА РОБІТНЯ

Хутра на замовлення з різного роду шкірок
△ ПЕРЕРІБКИ,

△ НАПРАВИ,

△ ПОВНА ГАРАНТІЯ.

Дві авто- катастрофи

Записки критика-детектива про перевищений швидкість
у поезії

Передруковуємо тут для наших допитливих читачів статтю Анатолія Макарова ("Література Україна", Київ, 17. 3. 1967) про творчість Івана Драча.

Іван Драч — поет великий, наскрізь оригінальний, наші читачі його добре знають з "Нових Днів". Знають Івана Драча культурні люди і в Україні. Хоч І. Драч дуже молодий і віком (народився в 1936 році), і літературним стажем (першу збірку видав у 1960 році), але він уже й сьогодні має багатьох наслідувачів у поезії. На еміграції Іван Драч — один із найулюблених поетів, тому, сподівасмось, наші читачі ожоче прочитають статтю А. Макарова. Звичайно, ми навіть і не припускаємо думки, щоб наші читачі вважали, що ми рекомендуємо їм прийняти єсі твердження А. Макарова на віру: ні, ми тільки вважаємо цю статтю за матеріал для роздумів наших читачів.

Усі вірші Івана Драча, аналіза яких зроблено в статті, друковані в "Нових Днях" чч. 205, 207 і в цьому числі.

Якщо І. Драч друкує одразу 5—6 віршів, то можна сказати наперед, що не менше двох будуть цілком несподіваними для читача й відкриють у своєму авторові щось зовсім нове. Поет захоплюється абсолютно всім, що може дати поетичне слово його чуйному ревнителю й майстру. Може, саме тому так важко передбачити, в якій галузі поетичної творчості продемонструє він завтра свої успіхи. Проте ті дев'ять віршів, котрі опублікував поет в останньому номері "Вігнізни" за минулій рік, златні заспокоїти й читачів, і критиків: смуга несподіванок, очевидно, закінчується, і для Драча настав час підведення підсумків.

Отже, почнемо з того, чого ми так довго чекали, — зі сповіди, із самооцінки, із самовизначення:

Десь на дні моїх ночей
Горить свічка біла
Йшов вітер не погасив
Йшов віл не погасив
Йшов кінь з гривою сивою
Йшов танк навшпинялах
Йшов літак з парасолькою неба
Не погасили не погасили

Автор ще не висловив до кінця своєї думки, та ми перервемо його, щоб сказати кілька слів про фор-

му. По суті, для самого І. Драча в ній немає нічого принципово нового. Цей сплав сучасної предметності з традиційно-національним поетичним фантазуванням він відкрив для себе вже в "Таємницях", "Роботі і дозвіллі", "Крилах" і "Баладі-пісні". Усі ці вірші були надруковані в його другому збірникові — "Протуберанці серця". Можливо, ви пам'ятаєте: "В однієї таємниці — очі кари, у другої таємниці — сині очі...". Гостра й завжди конкретна, добре продумана ситуація, конфлікт, колізія, оздоблені в поета незвичайним і трохи фантастичним образним малюнком, супроводжуються цілим рядом поетичних варіацій, що й створює враження, ніби він сам розглядає свою тему крізь якусь тінисту й романтичну призму, проводить її крізь розкішні анфіляди, а іноді й досить складні лябірінти свого надхнення.

І ось тепер цей асоціативний сплав, про якість якого критики нерідко говорили із скепсисом, знайшов свою скульптурну форму. І хоча ми підготували себе до того, щоб більше не дивуватись, відзначимо усе ж таки як факт: результати роботи І. Драча над формою в цій галузі його поетичних захоплень надзвичайно нагадують те, чого досягнув свого часу Гарсія Лорка, котрий теж часто прагнув з'єднати в єдине ціле гостросучасний світогляд з деякими надзвичайно привабливими рисами стародавньо-національного світовідчуття, особливо — з його незакріпеною раціоналізмом стихією поетичної фантастики, гострою й експресивною емоційністю. (Для переконливості процитуємо ще один вірш з публікації "Вігнізни": "Де ж таке видано, де ж таке чувано: впав літак та й ридає в барвінку. Крилами очі втер, крила мі білими. — "Прости мене, мій барвінку, синіми очима". В нього сопла замурзані, в нього вітер в серці. — "Прости мене, мій барвінку, — синіми очима...").

Та не будемо змішувати різні епохи, різні долі поетів і наперед скажемо, що навіть у рамках цього порівняння в І. Драча слід відзначити і свій звуковий регістр, і свої образні джерела, і свої цільові напрямки, що стане очевидним буквально через кілька слів, коли ми перейдемо до далішого цитування його вірша.

Отже, розповідаючи про своє поетичне зіткнення із світом, поет малює перед нами фантастичні фігури вітру, вола, коня, танка й літака. Інтонації його голосу задумливо-спокійні. Він знає, що в загальних рисах його ліричне осянення життя завершилось. Він прийняв у свою свідомість усе таким, як воно є, а життя, в свою чергу, взяло собі частину світла його душі. Можливо, продовжуючи вірш і знову називаючи близькі його надхненню предмети навколошнього світу, І. Драч думав, що ж нового вдихнув він у них, чим злагатив буття світу, що його оточує? У цьому пляні ми й спробуємо прокоментувати дальший розвиток образів.

"...Не погасили, не погасили. Кожен собі нахилився, кожен свою засвітив. Йшов вітер, свічку ніс. (Так, це було. Вітер Драчевої поезії був не тільки ураганним, а й світлим, таким, що несе прозріння й

високу ясність почуттів. — А. М.). Йшов кінь, свічку ніс. (Згадаймо Залізнякових “Українських коней над Парижем” з поеми “Ніж у сонці”: “Він поводир був, імператор-кінь, він бив мене копитами некутими, щоб десь там через кілька сот років не йшала байдужість в зорі п’ятикутні”. — А. М.). Йшов віл, танк, літак. З свічкою, свічкою. (З уже опублікованих творів автора ми можемо поспатись тут на геройчу динаміку віршів “Балади-хроніки про двадцятирічніх” й “Останнього моста полковника”. — А. М.). Йшов величний скляний палац з маленькою свічкою. (І цому теж ми були свідками, побувавши в райтівському світі “Архітектурного диптиху”. — А. М.). І маленький сивий комарик з великою свічкою. (І в поетичній “натур-філософії” сказав І. Драч своє нове слово, так несподівано відкривши для нас “коронних гетьманів дзвінкого хлорофілу, німих братів голосних поетів”. — А. М.).

Так, усе було. Ми підтверджуємо ширість сповіді І. Драча в подіях і пригодах того періоду його поетичного життя, якому він щойно підбив підсумок.

З цього ж своєрідного списку досягнень, який можна назвати ще й “Баладою про поетичне осягнення світу”, складеного рукою самого поета, дізнаємося й про ті захоплення, у котрих, як він вважає, йому все ще не вдалося досягти належного рівня. Звичайно, про це в цитованому вірші нічого не пишеться, проте, звіривши список тем, згаданих там, з реальним, бібліографічним, можна визначити, в якій саме галузі лірики готує нам І. Драч свої чергові “ліричні одкровення”.

Що ж, у поета свій рахунок, а в його читача може бути інший. Так, наприклад, в авторському спискові ми явно не долічилися теми любовної лірики. Можливо, в циклі “Дівочі пальці” (збірка “Протуберанці серця”) йому справді не вдалося сказати свого вирішального слова? Як знаги! В усякому разі, два нові вірші з публікації “Вітчизни” — “Лист конозистої дівчини” та “Двадцять вісім” — майже нічого нового не додають до всього раніше сказаного І. Драчом про любов. Не зовсім байдуже “модерне” поетове перо й до деяких узагальнень ретроспективно-історичного характеру. Про явне “примірування” його до нової теми свідчать “Балада про генеалогію” та “Оскарження Івана Гонти”.

Поет почав свій новий, другий за ліком, список тем, шукань і досягнень. Ми ж поспішаємо відкрити його меморіальним віршем про артиста Дмитра Мілютенка “Сизий птах із гніздов’я Курбаса”, в якому ніби пересіклся кілька поетичних ліній: одна — від оди Г. Державіна “На смерть князя Мещерського”, дві інші — від “Похорону друга” П. Тичини й “Плачу за Ігнасіо Санчес Mexiac” Г. Лорки.

Інакше кажучи — філософська надгробна ода своїм жилистим корінням сплелася й зрослася з поганово-гіркою й жорстокою фантазією народнього плачу, надгробний барочний панегірик ерудованого київського ритора невіддільний тут, як два впаяні одне в одне кільця ланцюга, з сучасною, гостроекспресивною філософічністю:

Так, це Ви всюди поруч і досі —
М’яким явором, твердим каменем, павіттою,
Щебетом, пошумом, спекою, димом,
Ясністю і невдоволенням зболеним,
Вищанням дитячим, метеликом тихим,
Канупером і узгір’ям, кременем —
Земля Вам пером, мій дивний друже!
Безсмертя — людська облуда правічна.
Лжа його пишно випечує, влещує.
Ясна твердорука смерть погірдно
І на клін його брати не хоче...

Абрис реалістично точного меморіального портрета, як і належить за національною традицією, пишно декорується:

Додивається голуб сині недоснілі
На затишній повіті дуба в осині,
І горда дзвіниця Лаври видзвонює
Години годин над Вашим спустілим помешканням.

Сонячна свіжість образів не суперечить переживанням автора: справжня прозірливість скорботи традиційно межує із своєрідним і складним мотивом ліричного життєствердження. “Туга постать” великого актора, за задумом автора, піднімає з собою в голубу височину духу все, чим було гірке й радісне його життя, все, чим він жив, чому надавав зміст і значення своєю присутністю, увагою й любов’ю:

Не пасували Вам костюми з лавсану, як по мені,
А пасувала куфайка й полотняна сорочка.
Як грілись зимою ми склянкою самогону,
Як лежали Ви зморено на лежанці,
І мокра осіка стріляла у наші думи,
Так згоряє життя, сичить навіть іскрами прискас
Гоготить, потім тахне — і попіл пам’яті
Добривом розсівається, і добре, коли під посів...

Однак позитивна частина нашої розмови про новий цикл І. Драча, на жаль, закінчилась. Ми вступаємо в досить “прозаїчну” галузь шукань без знахідок. В цьому відношенні І. Драч, незважаючи на його експресивний творчий темперамент, не щасливіший за інших поетів: за мить прозріння йому доводиться платити днями й місяцями важкої й копіткої роботи на “чорному дворі” свого ліричного господарства.

Деякі з надрукованих у “Вітчизні” віршів тільки якимось дивом вирвалися на світ з творчої лабораторії. Поетова необережність дозволила нам майже зазирнути в його чернетки, почути шум тих баталій із словом, віршем, образом, котрий, звичайно, від нас старанно приховується. А ще точніше — ми несподівано дістали можливість бути присутніми на репетиції тієї ролі, яка, можливо, ще не скоро зазвучить зі сцени на повен голос.

Ось короткий опис того, як, завершивши одне коло свого поетичного розвитку, І. Драч намагається вивести своє надхнення на ширшу орбіту. Сильним, але, на жаль, уже завченим жестом він спрямовує свою уяву назустріч ситуаціям і предметам:

Асфальт розідрано...

Владна й велична пауза цезури... Непогано вдається й маневр широко розгорнутої метафори (що-

правда, з деякими прикрими втратами слів у смисловому ряді):

**Асфальт розідрено. Земля роздольним левом
Ген за бульдозер поповзом повзе,
Лапищами дере боки деревам,
Іклищами цупке шосе гризе.**

Поет не від того, щоб ввести в діло свою випробувану гвардію: образи тонкого, дивного, можна скати, мікроскопічного малюнка:

**...пневматичний молот
Улав на ГРУЗИ ДРОБЛЕНИХ КОРЖІВ
Розбуркавши свій пневматичний голод
Електростврумом ГУМОВИХ ВУЖІВ.**

Здається, що мобілізувавши всі найкращі засоби своєї ліричної техніки, І. Драч ось-ось владно, майже штурмом, ввірветься в такий бажаний для нього світ урбаніки, оволодіє новою, ще не звіданою нашими поетами атмосферою складних і особливих відчуттів життя великого сучасного міста, розкриє перед нами її своєрідність, її, майже не торкнуту поетичним словом, реальність. Та що це? —

**Вщент розланахано асфальт. Руде суглиння
Клубочиться, могутися і сире,
Зацуплене поворсеним корінням,
Аж крекче, гордовите і старе...**

Драч явно повторюється, двічі робить один і той же хід. Інтонації й образи німіють, кам'яніють, а поет, не помічаючи цього, знову й знову пускає їх в обіг. І знову:

**Асфальт повержено. Земля, густа землиця,
Заланувала, тяжко возлагла,
Руда і хитра, як вертка лисиця,
Туга і горда, мов крило орла...**

Поетові чогось бракує, він розгублено повторює свої завчені жести. І, по суті, імітує самого себе (ось де школа для його наслідувачів!). Зовнішня форма здобуває загрозливу перевагу над внутрішньою.

Користуючись достатньо розвиненою поетичною технікою, можна описати що завгодно, але куди важче не описати, а виразити предмет свого надхнення. Ним треба перейнятись, вжитися в нього, а інакше — не допоможуть ні фантазії, ні темперамент. У цьому переконують нас і кульмінаційні строфи балади Драча, де його цікава думка про майже біологічну владу землі над, здавалося б, далекими від неї городнями висловлена знову таки хоча й ефектно, але дуже зовнішньо, в якомусь спрошеному, майже любковому стилі, галасу й шуму тут більше, ніж змісту:

**Як горобці у пнілюзі, хлоп'ята —
Замурзакі модерні дикуни —
На глини БОРЮКАЮТЬСЯ ЗАВЗЯТО,
Аж ТРІСКОТАТЬ НЕЙЛОНові ШТАНИ.
Й ЧИСТЮЛІ ТЕРТИ, кревні городяни
НАВЗАВОДИ БІЖАТЬ І ВЕРЕЩАТЬ,
СТОРЧМА ПІРНАЮТЬ в землю цю роздахнену,
Що СТАВИТЬ ІМ СВОЮ СИРУ ПЕЧАТЬ.**

Вірш "Двоє в пшениці", по суті, мало чим відрізняється від "Балади про землю": спроба впритул наблизитися до нових "урбанистичних" предметів і ситуацій і тут закінчується невдачею. Поет знову

продемонстрував шалений поетичний темперамент, готовий підібрати під себе будь-яку тему. Але не більше того! Адже й гуркочукі інтонації, й стрімкі ритми, і відчайдушна експресія образу працюють тут майже вхолосту (більше за звичкою, ніж з необхідності).

**ПРУТЬ РЕФРЕЖЕРАТОРИ і "Татри",
МРУТЬ ВОЛИ у спецгрузовиках,
Ще й дощів густі пульверизатори
Іх ШПАРУЮТЬ по цупких бесках.
КОТИТЬ день свое буденне коло,
ХИЖЕ СОНЦЕ ІСТЬ ГЛЕВКИЙ ГУДРОН...**

І далі все в такому ж автомобільно-аварійному, сонячно - запаморочливому й пристрасно - безумному стилі: "брзент стріляє, аж гуде", "пашить вогнем підстилка", "їх жага спекотна, як екватор, зцупила в свою хижаву п'ядь", "окрило пломенем чоло", "аж в дівочій млості хруснуть кості", "і женуть, і пруть, поз велеватори", і т. д., і т. п. Ні продихнути, ні відихнути! Тяжко... Не з доброго ж життя й воли дохнуть.

Отак, легко здолавши досить широкі простори "натурфілософської лірики", підкинувши прямо до читачевого порога молодого героя нашого часу, який марно і відчайдушно "автостопив" на багатьох магістралах і гостинцях нашої лірики, промчавши по заповідних історичних місцях України й вливши потужне ревіння свого мотора в мелодію народної пісні й думи, навантажений "МАЗ" Івана Драча несподівано забуксував на рівному міському асфальті. А можливо, режим роботи його двигуна був таким високим, що здригнулися й загріщали вузькі й звивисті міські магістралі. Як знати! У всякому разі, так чи інакше, читач чекає від поета не тільки дальнього розвитку його без того досить гострої й темпераментної форми, а й внутрішнього змісту, тих ідей, які визначилися вже в "Боривітрах", "Смерті Шевченка", поемі "Ніж у сонці", баладах "Про дядька Гордія" та "Про батька".

Сучасність поезії виявляється не тільки в образному ладі, а й у її "наступальному патосі". У цитованих нових віршах І. Драч явно захопився розробкою другорядних проблем сучасності.

Стрімливий розвиток ідей і форм поезії І. Драча здивував і потягнув за собою багатьох молодих ліриків. Включившись до цієї темпераментної погоні за сучасністю, одні з них стали просто епігонами, інші — послідовниками. Надруковані в лютневому номері журналу "Вітчизна" "сучасні фрески", "Що таке любов?" Юрія Щербака — досить характерне щодо цього явище.

У більшості ж випадків він не тільки не наслідує І. Драча, а й набагато "випереджає" його. При цьому скажемо одразу, що вже самі спроби розвинути деякі назрілі мотиви української лірики, точна цілеспрямованість свідчать про досить тонке розуміння ним загального поетичного процесу. У "сучасних фресках" наявні й розширення тематичних меж, і введення в образ нової предметності, і досить сміливі змішування в композиціях фантастич-

них і реальних плянів, і... багато чого іншого. Але читаєш і відчуваєш, що чогось дуже істотного цим "фрескам" бракує. Рим? Однак обходяться ж без них і професійні поети, а Ю. Щербакові, який взагалі займається прозою, вони, можливо, просто незвичні. Розміру? Це вже майже з галузі археології, сучасному поетові ніколи розбиратися в цьому еллінському хитросплетінні. Ритму? А навіщо він, коли можна й без рим, і без розміру? Автор — людина сучасного розмаху, віршові одиниці він відлічує в крупних купюрах — цілими фразами.

Здавалося б, з поезії зідрано весь її архаїчний одяг, увесь цей смішний "феодальний" мотлох. Але де ж вона сама? Її у "фресках" і не видно. Є щось таке невизначене: чи то проза, чи то якісь начерки міркувань, чернетки ще не написаних баляд. Одне слово, як вдало висловився сам автор, "фрески"... на словах.

Щоправда, в наш дивовижний час постійно ризикуєш опинитися в ролі наївного консерватора. Не поспішаймо ж і ми робити висновки, подумаемо ще трохи, порівняємо, зіставимо...

Ненасить долі впокорилася мулом...

Це лише один рядок з Драчевого вірша "Оскарження Івана Гонти". Припустімо, ми ще не знаємо, про що йтиме мова далі. І що ж? Ми чуємо тривожний шурхіт ритму схвильованого голосу, відчуваємо докори до нашої свідомості живих (ніби навіть особливих, хоча взагалі добре нам знайомих слів), догадуємося про їх можливе гостре смислове зіткнення, яке в кінцевому підсумку породить певний відтінок думки, ідеї, наши очі вбачають уже в цьому фрагменті колір і світло цілого полотна. Одне слово, почуваємо себе в якомусь особливому й неповторному світі, який ми ще не пізнали, але відчули, ніби свіжий струмінь повітря, що не відомо звідки війнув в обличчя. І от наступний рядок:

Та проростає майбутнє в минулім...

Поезія — це не те, що описане віршем, вона — саме хвилювання автора, його відчуття, його бажання побачити речі гармонійними своєму настроєві, повернути їх до себе і до читача якимись особливими, досі не відомими гранями.

А тепер беремо "вірш" Ю. Щербака:

Що таке поезія? Що таке теорія ймовірності?

Тема, як і колись, — невідома. Але чи відчуваємо ми щось, чуємо, бачимо? Начебто ні... Слова як слова, нічого особливого в них немає. Прочитаємо ще "рядок". Правда, в автора він не вклався у можливий розмір журнальної сторінки і вийшло два "рядки":

Що означає перший крик немовляти? Що таке бужгалтерія

Букенвальда і що таке, нарешті, Рік Спокійного Сонця?

Можливо, поезія буде далі, так би мовити, не одразу? Почитаемо ще:

Ось запитання, які не потребують відповіді...

Поетові слова входять безпосередньо ніби одразу в наш мозок, минаючи всілякі почуттєві відтінки. Автор шкодує читацькі почуття, він... програмує

НОВІ ДНІ, ЧЕРВЕНЬ, 1967

інтелект. Що ж, у нашу добу навіть зручніше бути розумним роботом, ніж надто делікатною й чуйною людиною.

Жив був учений. І він винайшов поезію.

Маленьку портативну поезію на напівпровідниках.

Це був дуже доречний винайді, бо люди зробилися надто поквалкні. Ім бракувало часу на газеті, на футбол, збирання поштівок, на конкурс танців у Шепетівськім палаці...

...Спочатку транзисторна поезія була розміром з портсигар.

Потім її удосконалили, і вона стала ще менша — майже як сірникова коробка.

Нарешті винайдінник оголосив, що поезію доведено до розмірів горошини і що придбати її можна на кожному перехресті.

I ось, коли нарешті людство дістало змогу придбти загальнодоступну модерну й дешеву поезію, сталося велике нещастя.

Прийшли древні червоні коні.

Табун розлючених степових коней вдерся в місто, і під їх важкими копитами загинув винайдінник портативної поезії.

Але що це? Наш текст явно розходиться з надрукованим у журналі. Ми так захопилися розмовою про поезію, що непомітно для себе всюди, де автор писав слово "любов", у нас вийшло — поезія. Жахлива помилка! Та виправляти вже пізно. Слово чести, далі ми будемо уважніші. То про що ж усе таки пише Ю. Щербак? Казати чи не казати? Можливо, і не всі зрозуміють, адже поет іноді бажає, щоб його слухачами були тільки

**...веселаючі кібернетики
в прямокутних окулярах-рівняннях,
ви, хлопчики, що любите твіст,
поцілунки в ранкових під'їздах,
піддатливих юнок
та романі Ремарка.**

І все таки ризикнемо. Адже війна, геноцид, філософія й психологія фашистської злочинності, футбол, автомобілі, кохання, еротика, мистецтво — цікавлять усіх, і важко знайти в наш час людину, яка б хоч трохи не розбиралася в усьому цьому. Приблизно так і виглядає той "комплекс сучасності", про який люблять пофілософувати "інтелектуали". Послухаймо і думку Ю. Щербака:

"Газети повідомляють: Пауль Ваккер, 43-літній громадянин ФРН, застелив з пістолета Йозефа Бейнера, 35 років, за те, що той образливо висловився відносно "Мерседеса", який належав Ваккерові. "Люблю "Мерседес" і не дозволю, щоб хто-небудь його ображав", — сказав Ваккер". Ця газетна статейка розтривожила уяву поета й викликала до життя його химерні ліричні варіації:

**...Він любив бетоновані струни шосе,
нап'яті
на рудому контрабасі осені.
І коли відмовляли гальма
і авто за всіма законами механіки
повинно було врізатися в бетонований стовп,**

він вибігав і власним тілом затуляв цей стоп,
щоб, бува, не подряпався бампер;
і коли його саможід
зупинився перед калюжою,
він лягав у брунатну воду,
і авто обережно проїздило по ньому...

Чи не правда, цікаво?! Людина цінує машину вище самого себе й життя свого ближнього. Такий буржуазний світ, говорить поет; так, це нам відомо, відповідаємо ми, в свою чергу, але не все зрозуміло. Газетна інформація переконлива для нас уже тому, що в ній викладено справжній факт, а от що "закладено" в домислі Ю. Щербака? Абсолютно нічого, адже все описане не викликало в самого автора яскравих емоцій і глибоких думок. Виходить те, що діялектики називають запереченнем заперечення, а саме: позбавлений живої поетичної думки й форми інтелектуалізм перетворюється на свою протилежність — химерну й витончену описовість, а говорячи "по-сучасному" — голу інформативність, простий виклад того, що здалося чи привиділося авторові тоді, то чи десь там. І якщо найвні "феодали" живописали гайки, квіточки та листячко, то їхні "інтелектуальні" націадки з поважним виглядом оповідають про те, як уміють роздягатися кіноактриси чи як грають у футбол. Все тече, все змінюється. Не вірите? Почитайте "футбольну фреску" і "фреску еротичну" Ю. Щербака.

Як відомо, Г. Сковорода писав майже 200 років тому, проте його вірші й досі звучать сучасніш за

зразки автомобільно-аварійної лірики наших поетів. Відходять у минуле теми, причини переживань і предмети, залучені в образні сфери поезії, але саме живе поетичне чуття зістарітись не може. Не втрачає воно й своєї глибокої загальнолюдської цінності. Можна писати й про ракети, і при цьому відстati від Гомера. Можна живописати залізобетонні міста, дюралеві й гіперболопарараболічні конструкції, але не "дійти до рівня" різьбаря по кістці епохи мадленської культури.

Отже, сучасна поезія — то глибина почуттів, гострота мислення, людська мудрість і проникливість, артистизм форми вислову. І саме цього не слід забувати в гонитві за новизною тем і ситуацій, за новою матеріальною предметністю. І якщо мої слова звучать надто старомодно, то нехай щодо цього питання скаже свою думку й один з найавторитетніших новаторів нашого часу — В. Маяковський:

Нами
лірика
в багнети
часто атакована.

Нам потрібен
голос,
як сурмац.

Та поезія —
препаскудна штуковина:
існує,
хоч бери та й плач.
("Літературна Україна", ч. 22, 1967. Київ.)

Іван ШАПОВАЛ

У ПОШУКАХ СКАРБІВ

Продовження

— Що ти, хлопчику, хочеш? Мабуть, на козаків прийшов подивитись? — спитав Дмитро Іванович.

— Дуже хочу! — сказав Сашко.

— Тоді заходь сюди, будемо знайомитись.

На освітленій сонцем стіні хлопець вперше за своє життя побачив у всій красі Тараса Бульбу з синами. Баскі коні під ними потопали у високій степової траві. За широкими поясами стриміли пістолі, а збоку вилискували шаблюки з руків'ями, оздобленими самоцвітами.

До Дмитра Івановича часто забігали хлопчики подивитись на Тараса Бульбу. Він охоче впускав їх у будинок і швидко знаходив з ними спільну мову. Тому й цього разу охоче впустив до себе незнайомого хлопця. А коли Сашко сказав доброму дідусею, що йому вже час іти, бо чекає мати, треба збиратися в путь, — Дмитро Іванович зацікавився:

— А відкіля ж ти, молодий козаче, прибув сюди?

— Я приїхав з Запоріжжя. Мое прізвище Олександер Бодянський.

— Чекай, хлопче, пригадую! Чи не ти писав до мене листа?

— Я. Тоді я писав про свої знахідки і цікавився, як можна стати археологом.

— Пригадую. Я дав тобі відповідь і, здається, порадив, що робити далі.

— Дякую. Листа вашого я одержав. Але я хотів побачити вас, подивитись на вас, почути ваш голос.

— Он як! Тоді милості прошу до моого дому. Ким же ти хочеш бути, до чого в тебе є нахил, чого прагне твоя душа?

— Ще й сам добре не знаю. Але дуже люблю історію, цікавлюсь старовинними знахідками.

У робочому кабінеті Дмитра Івановича віяло спокоєм, почувалась творча обстановка. Дмитро Іванович з першої розмови відчув, що з цього юнака може бути археолог, але треба його повчити, познайомити з цією справою. І він розповів про археологічні розкопки, про те, що багато років працює

над українським словником, над збиранням пісень, казок, прислів'їв, музейних речей.

— Ось бачиш, Сашку, які гори стоять, — показав рукою на стоси акуратно складеного паперу.

— А що то?

— Скарби народні! Тут 40 тисяч карток: на кожне слово — картка. Отож і тебе, Сашку, прошу — почуюш де хороше слово, не обходь його — запиши: де почув, од кого почув, що те слово значить, а потім в конверт і висилай до мене, а я до словника заведу. Признаюся тобі по секрету: дуже шкодую, що мало працював на цій ниві, що не віддав себе всього на розшуки цих скарбів.

Серйозна розмова сподобалась хлопцеві. Він взяв декілька карток, уважно прочитав їх і зрозумів, чого хоче від нього вчений.

З того часу О. В. Бодянський став кореспондентом Яворницького, часто листувався, радився з ним і поглиблював свої знання з археології. До душі вченому прийшовся Сашко!

Через два роки Бодянський знову завітав до музею, познайомився з новими знахідками археологічної експедиції, а потім провідав Дмитра Івановича в його будинкові. Молодого археолога цікавила література з археології, але в той час ще мало друкувалось про те, що знаходили археологи на Дніпрогесі. Чимало йому подарував Дмитро Іванович літератури з своєї бібліотеки.

Якось поїхав О. В. Бодянський у Запоріжжя і там купив у букініста купу старих журналів «Всесвіт». В одному з них він побачив невеличку статтю і фото археологічної експедиції, яка під керівництвом академіка Яворницького працювала на Дніпрогесі.

— Я з радощів поцілував це фото і всіх археологів на чолі з Дмитром Івановичем, бо любив і просто обожнював те діло, якому посвятили себе археологи, — згадував Бодянський. — Для мене було досить одного магічного слова такого знавця археології, як Дмитро Іванович, і я готовий був бігти за десятки кілометрів, щоб подивитись розкопки.

В свої молоді роки, як часто буває з багатьма, О. В. Бодянський пробував свої сили на віршуванні, хоч не покидав захоплюватись і археологією. Він звернувся листом до Дмитра Івановича, в якому просив вказати йому шлях до села Капулівки, де стоять могила Сірка, а заодно поклав у конверт свої вірші, щоб їх оцінив Дмитро Іванович. Скорі він одержав од Яворницького такого листа:

«Якщо хочете, дорогий синашу, дістатись до Капулівки, то їдьте до Нікополя, до станції Чортомлицької. Він Чортомлицької станції пішки до Капулівки, з Капулівки каюком по річці Підпільній, чотири версти до села Покровського, а можна й пішки понад берегом Підпільної. Оце Вам і все. Дуже жалю, що Ви, будучи в Дніпропетровську, не передали костяного шила кому-небудь із тих, хто залишився в моєму будинкові тоді, як мене не було дома.

Про вашу поезію скажу Вам, що убитку не буде ніякого, коли Ви не будете писати вірші. Правуйте більше по науці, то буде корисніш.

З щирою та правдивою до Вас любов'ю
Ваш Д. Яворницький.

22. VIII 1938.

Лист Дмитра Івановича показав юнакові правильний шлях в житті. О. В. Бодянський облишив свою поезію, а присвятив себе археології і став зацікавленим ентузіястом своєї справи в Інституті археології АН УРСР.

Хоч Дмитро Іванович уже й відійшов від музею, але не поривав зв'язку з археологами, листувався з ними, давав цінні поради, хвілювався за їхню роботу й радувався їхнім успіхам.

Одного разу він почув, що почали розробляти Козацькі кар'єри, де чимало лишилось недосліджених місць. Він просить молодого археолога О. Бодянського заглянути туди, розпитати робітників, чи не знаходили там що-небудь з древностей.

Через два тижні прибув туди Бодянський, а звідти прямо до Дмитра Івановича.

— Ось вам, Дмитре Івановичу, подарунок з Січи.

— Що там таке?

— Запорізька люлька!

Дмитро Іванович буквально ожив, повеселішав і з радістю прийняв цю дорогоцінну для нього знахідку.

— Ти, Шуро, на п'ять років мені життя додав. Від усього серця дякую тобі, козаче! Бачу, що з тебе буде путящий археолог! За Старим Кодаком багато дечого можна знайти.

Дмитро Іванович не помилився в своїх здогадках. Про це свідчить його лист до Бодянського.

«Любий і дорогий мій співробітничку!

Я довго не відповідав на Ваш останній лист через те, що кілька днів прохорів і тільки оце трохи почув себе краще і пишу. Дуже, дуже жалю, що всі археологічні знахідки, які бачили коло Старого Кодака, не попали до Ваших власних рук, особливо запорізький пояс. А ще більше жалю, що не можу Вас пристроїти службовцем в музей. Вашого листа про дорогоцінні знахідки в Старому Кодаку робітниками я віддаю кореспондентові газети «Звезда», і якщо він буде надрукований, надішлю Вам.

Із Вашого листа бачу, що Ви вже в Запоріжжі, а що ж Ви там поробляєте? Може, й там знаходити які древності? Напишіть.

Горяче дякую Вам за Ваші дорогі звістки.

Ваш Д. Яворницький.

17. I 1939.

В 1940 році, за декілька днів до смерті Дмитра Івановича, О. В. Бодянський провідав свого дорогочесного вчителя і наставника. Дмитро Іванович був тяжко хворий.

Наступного дня йому стало трохи легше. Він був спокійний і в ясній свідомості. Піднявшись з

крісла, Дмитро Іванович дістав з-за шафи свою супутницю — клевець і сказав:

— Оце тобі, Шуро! Візьми цей клевець. Я з ним обходив усю Україну, розкопав сотні могил. Нехай щастить тобі з ним!

— Велике спасибі, любий Дмитре Івановичу!

Олександер Всеолодович Бодянський обняв і поцілував Дмитра Івановича.

— Прощай, Шуро, може, вже більш і не побачимось на цьому світі.

Це була остання розмова з Бодянським. За декілька днів Дмитра Івановича не стало.

Велику любов до науки, до археології та етнографії прищепив Бодянському Дмитро Іванович — людина правдивої і великої душі.

БУЛО, СЯДЕМО З НИМ...

Під час Великої Вітчизняної війни частина музеїних експонатів була вивезена в глибокий тил країни, а більшість залишилась в тимчасово окупованому місті. Не раз на них зазіхали окупанти. Музейні скарби врятували від пограбування фашистами троє: сімдесятп'ятителтні сторож музею Михайло Якович Білій, його дружина Ярина Наумівна і прибиральниця Параска Костянтинівна Дузь.

Під страхом смертельної загрози вони ховали експонати у підземеллях музею і в своїх знайомих. Після звільнення Дніпропетровська від окупантів цінні колекції знову були виставлені в музеї.

Михайло Якович Білій вартоє музей понад тридцять років. З Дмитром Івановичем він працював більше 12 років.

— Від небіжчика, — згадує Михайло Якович, — я багато дечого дізнався про ті експонати, що лежать в музеїних вітринах. Як тільки побачу, було, що він проводить екскурсію, вливаюся до гурту, уважно прислухаюся до голосу Дмитра Івановича, і багато чого запам'ятав. Все це мені потім стало у великій пригоді. Інколи в музей заходить людина, дивиться на експонати, але, бачу, не все розуміє. Тоді я підійду до відвідувача та й спитаю.

— Мабуть, вам тут щось незрозуміло?

— Та дещо й неясно. Я вперше в музеї.

Михайло Якович бере тоді на себе роль екскурсовода, розказує відвідувачеві так, як чув од самого Яворницького. За ці пояснення люди дякували Білому, а той згадував добрым словом свого учителя.

Нелегко доводилося Дмитрові Івановичеві збирати й зберігати музеїні експонати. А коли вже попала в музей будь-яка річ, то звідси вирвати її було не так легко.

— Доки я тут директором, жодна річ не пропаде, не загине!

Проте коли йшла мова про допомогу іншим музеям, він охоче йшов назустріч.

(Закінчення в черговому числі)

Ми обіцяли закінчити в цьому, але не вдалося.

ШКОЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх класів українських шкіл на еміграції:

1. Л. Деполович

БУКВАР

Десяте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.50.

2. Петро Волиняк

БАРВІНОК

Читанка для 2-ої класи

П'яте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.25 дол.

3. Петро Волиняк

КІЇВ

Третє видання

Читанка для 3-ої класи

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.25 дол.

4. Петро Волиняк

ЛАНИ

Читанка для 4-ої класи

Третє видання

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.25 дол.

5. Петро Волиняк

ДНІПРО

Видання друге

Підручник з історії української літератури і хрестоматія.

Єдиний на еміграції підручник такого типу.

Книжка ілюстрована.

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.,
в Англії — 15 шіл., в Австралії — 1.80.

6. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(Фонетика й морфологія).

Видання четверте.

Підручник пристосований до українських
еміграційних шкіл (багато прикладів і завдань).

Сьогодні — це єдиний підручник

з української мови на еміграції.

Ціна: у Канаді і США — 1.70 дол.,
в Англії — 12 шіл., в Австралії — 1.60.

7. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (синтакса)

Друге видання.

Ціна: у Канаді і США — 1.70 дол.

В Англії — 12 шіл., в Австралії — 1.60.

8. Петро Волиняк

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Друге видання.

У книжці багато ілюстрацій, карт тощо.

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.,
в Англії — 18 шіл., в Австралії — 1.80 дол.
Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням
та церковним громадам — знижка.

„ГЛОБ ТУРС” ОРГАНІЗУЄ ГРУПОВІ ПОЇЗДКИ ЛІТАКОМ

для всіх тих, які бажають ще цього року відвідати Україну та інші частини Радянського Союзу. Цього року ціни на групові подорожі на “21-денну екскурсію” значно знижені.

Тури — Монреаль — КИЇВ — Монреаль відлітають у такі дні:
31 ЛИПНЯ, 14 СЕРПНЯ, 28 СЕРПНЯ і 11 ВЕРЕСНЯ

Ціна подорожі літаком в обидві сторони на кожну туру — \$370.00, крім тієї, що починається 14 серпня, яка коштує \$424.00, бо відбувається в “гай сезоні”.

Тури — Монреаль — МОСКВА — Монреаль відлітають у такі дні:
4 СЕРПНЯ, 18 СЕРПНЯ, 1 ВЕРЕСНЯ і 15 ВЕРЕСНЯ

Ціна подорожі літаком в обидва боки на кожну туру — \$370.00, крім тієї, що починається 18 серпня, яка коштує \$425.00, бо відбувається в “гай сезоні”.

Для тих, що виїжджають з Торонто, потрібно додати ціну групової подорожі літаком в обидва боки — Торонто — Монреаль — Торонто в сумі \$38.00 на особу. (Звичайна ціна на особу коштує \$46.00). Про ціни подорожі до Монреалю з інших місцевостей довідайтесь у найближчій нашій агенції. Умова турів така: тура триває 21 день, включно з подорожею, і крім згаданих сум, кожний у групі купує **не менше \$76.00** купонів на готелі і тури по містах.

Окремі ціни на готелі в СРСР тут не подаємо тому, що вони різні — залежно від сезону і міста.

За внутрішній транспорт в СРСР рахується додатково.

У загальному така групова подорож заощадить вам від \$250 до \$400, що є різницею між регулярною ціною подорожі і груповою.

Записуйтесь тепер, тому, що зарезервовані місця на літаках і в готелях обмежені. Правила авіаліній на ці тури встановлють, що подаватися на тур можна не пізніше як 35 днів перед відлетом.

“Гlob Turcs” догляне всі справи і документи по дорожі: паспорти, візи, квитки, готелі, харчування, багаж і т. д. Будьте певні, що ваша справа у добрих руках, коли ви стаєте клієнтом “Гlob Turcs”.

Пригадка: “Гlob Turcs” також влаштовує звичайні подорожі літаком до СРСР і до інших країн світу, і продає квитки на кораблі “Олександр Пушкін”, “Баторі” та інші.

“Олександр Пушкін” відпливає з Монреалю ще чотири рази цього року: 4 липня, 18 серпня, 19 вересня і 23 жовтня.

Для тих, що бажають їхати до Монреалю на “Експо” або по інших містах Канади чи США: “Гlob Turcs” продає також залізничні квитки, квитки на авіалінії.

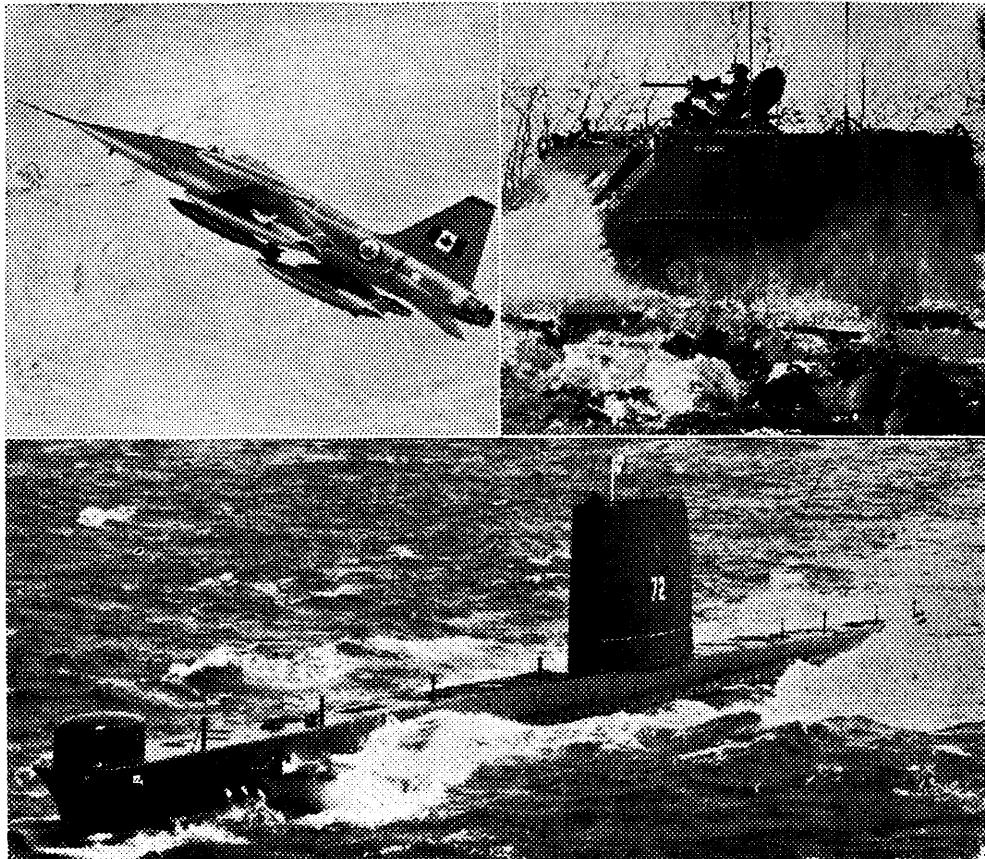
За інформаціями звертайтесь до:

GLOBE TOURS
962 A Bloor Street West,
Toronto 4, Ontario.
Telephone: 536-1424 — 531-7020

Ukrainian Museum
3425 Broadview Rd.
Cleveland 9, Ohio

POSTAGE PAID AT TORONTO

Канадські збройні сили

**Сила майбутнього
на послугах світу ==
у справах миру**
**КАНАДСЬКІ ЗРБОЙНІ СИЛИ МАЮТЬ І ЦЕ
НА УВАЗІ**